

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

**Kolektivní správa v autorském právu
(včetně úvah de lege ferenda)**

Martin Nedvěd

Šternberkova 8, 170 00, Praha 7

5.ročník

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Veronika Křest'ánová, Dr.

Ústav práva autorského, práv průmyslových a práva soutěžního

Praha, 2011

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 21. srpna 2011

Martin Nedvěd

ÚVOD	2
1 KOLEKTIVNÍ SPRÁVA - POJEM, FUNKCE A PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA V ČR	3
1.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	3
1.2 MODELY KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	4
1.3 PLATNÁ PRÁVNÍ ÚPRAVA V ČR	6
1.4 ÚČEL KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	7
2 ČINNOST KOLEKTIVNÍCH SPRÁVCŮ	9
2.1 HROMADNÉ A KOLEKTIVNÍ SMLOUVY, EVIDENCE UŽITÍ	10
2.2 ROZÚČTOVÁNÍ ODMĚN A ROZÚČTOVACÍ ŘÁDY	11
3 PŘEDMĚTY OCHRANY KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	14
3.1 POVINNĚ KOLEKTIVNĚ SPRÁVOVANÁ PRÁVA	14
3.2 ROZŠÍŘENÁ KOLEKTIVNÍ SPRÁVA PRÁV	16
3.3 KOLEKTIVNÍ SPRÁVA PRÁV SMLUVNÍ	16
4 KOLEKTIVNÍ SPRÁVCI	17
4.1 OPRÁVNĚNÍ K VÝKONU KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	18
4.2 NÁSLEDNÝ DOZOR	20
4.3 ODNĚTÍ OPRÁVNĚNÍ	21
4.4 PŘEHLED KOLEKTIVNÍCH SPRÁVCŮ V ČESKÉ REPUBLICE	21
5 MEZINÁRODNÍ ASPEKTY KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	29
5.1 MEZINÁRODNÍ ÚPRAVA KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	29
5.2 LEGISLATIVA EU UPRAVUJÍCÍ AUTORSKÉ PRÁVO RESP. KOLEKTIVNÍ SPRÁVU	30
5.3 CISAC	31
5.4 GESAC	32
5.5 BIEM	32
6 HISTORIE KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	32
6.1 HISTORIE KOLEKTIVNÍ SPRÁVY VE SVĚTĚ	32
6.2 POČÁTKY KOLEKTIVNÍ SPRÁVY V ČESKOSLOVENSKU	34
6.3 VÝVOJ MEZI LETY 1938 – 1989	36
6.4 ZMĚNY PO ROCE 1989	37
6.5 NOVÝ AUTORSKÝ ZÁKON	38
7 AKTUÁLNÍ PROBLÉMY KOLEKTIVNÍ SPRÁVY	40
VÝVOJ V OBLASTI MULTI-TERITORIÁLNÍCH LICENCÍ A TZV. ONE-STOP-SHOP ŘEŠENÍ	40
7.1	40
7.2 AKTUÁLNÍ VÝVOJ V OBLASTI MONITORINGU UŽITÍ HUDEBNÍCH DĚL	42
7.3 STANDARDS EVIDENCE A IDENTIFIKACE PŘEDMĚTŮ OCHRANY	43
ZÁVĚR	45
PŘÍLOHA Č. 1	46

Použité zkratky

MK	Ministerstvo kultury České republiky
AutZ	Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
OSA	OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s.
OOA-S	Ochranná organizace autorská - sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl
OAZA	Ochranná asociace zvukařů - autorů občanské sdružení
komise	Evropská komise
ESD	Evropský soudní dvůr

Úvod

Téma diplomové práce jsem zvolil proto, jelikož se již několik let pohybuji v oblasti hudebního průmyslu, která z velké části závisí (převážně finančně) na fungování autorského práva a především pak kolektivní správy, potažmo konkrétních kolektivních správců. Během této doby jsem získal povrchní znalosti o fungování těchto organizací na základě každodenního kontaktu, ale chyběl mi hlubší teoretický základ a pochopení principů, především co se týče jejich legislativního zakotvení v rámci autorského práva. Zároveň je autorské právo i oblastí, které bych se do budoucna rád věnoval prakticky i teoreticky.

V části první se věnuji základním otázkám a pojmům v oblasti kolektivní správy, modelům fungování kolektivní správy a jeho právní úpravě a zakotvení v českém právním řádu. Dále zde nastiňuji ekonomické a právní důvody vzniku a fungování kolektivní správy a jaké výhody tento institut přináší.

V části druhé se zabývám především hromadnými smlouvami a systémem rozúčtování, což jsou činnosti ve svém důsledku nejdůležitější pro uživatele a nositele práv. Také zde nastiňuji některé aspekty rozúčtovacích řádů a hromadných smluv, které jsou vnímány jako kontroverzní a jako takové jsou často diskutovány.

Ve třetí části popisují práva, která jsou předmětem kolektivní správy a režimy, ve kterých jsou tato práva spravována v České republice.

V části čtvrté popisují požadavky, které klade český právní řád na osobu kolektivního správce, řízení o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy, následný dozor nad tímto výkonem a za jakých okolností může dojít k odnětí oprávnění. Zde také přináším přehled jednotlivých kolektivních správců oprávněných k výkonu kolektivní správy v České republice.

V části páté se velice stručně věnuji úpravě kolektivní správy v mezinárodních smlouvách autorského práva a v legislativě EU. Dále zde přináším popis nejdůležitějších mezinárodních organizací působících v oblasti kolektivní správy a jejich vlivu na vývoj a fungování kolektivní správy

V části šesté popisují historii kolektivní správy ve světě i v Československu resp. České republice, včetně stručného nástinu právních úprav. V této části se také věnuji popisu připravované novely autorského zákona.

V části sedmé popisují některé aspekty aktuálního vývoje v oblasti kolektivní správy. Konkrétně zde pojednávám o tzv. celoevropském licencování a one-stop-shop řešení. Dále zde popisují vývoj a aktuální situaci v oblastech monitoringu užití hudebních děl v televizním a rozhlasovém vysílání a standardy evidence a identifikace předmětů ochrany v kolektivní správě hudebních děl a zvukových a zvukově obrazových záznamů.

1 Kolektivní správa - pojem, funkce a platná právní úprava v ČR

1.1 Základní charakteristika kolektivní správy

Kolektivní správu autorského práva a práv s autorským právem souvisejících (dále jen "kolektivní správa") definuje autorský zákon¹ jako zastupování většího počtu osob při výkonu jejich majetkových práv autorských či majetkových práv souvisejících s právem autorským. Jejím účelem je uplatňování a ochrana předmětů ochrany na straně jedné a zpřístupňování těchto předmětů veřejnosti na straně druhé.²

Kolektivní správu lze také charakterizovat jako soubor činností, ke které autor nebo jiný nositel práv³ pověřuje kolektivního správce⁴ a která spočívá v zastupování při výkonu majetkových práv autorských a majetkových práv s právem autorským souvisejících. Nejedná se tedy o převod práv, kolektivní správce totiž nenabývá majetková práva ani licence k užití těchto děl, pouze působí jako správce těchto práv pro jejich majitele.

Opakem kolektivní správy je správa individuální, která probíhá výlučně na základě smluvní autonomie nositelů práv a prostřednictvím soukromoprávních vztahů s uživateli.⁵ Individuální výkon je možný u všech práv, u kterých autorský zákon nestanoví jejich výkon za povinně kolektivně spravovaný. Při splnění zákonných předpokladů jej lze vykonávat i k právům spadajících do tzv. rozšířené kolektivní správy.⁶

Z kolektivního zastoupení jsou vyloučena osobnostní práva autora a výkonných umělců, pojmově se jedná pouze o zastoupení práv majetkových. Zastoupení je nepřímé, kolektivní správce jedná svým jménem na účet zastoupeného. Zastoupení může vznikat buďto smluvně, případně na základě udělení oprávnění k takovému zastupování státním orgánem. Správou práv se rozumí jak ochrana práv před neoprávněným použitím, tak jejich výkon, především uzavíráním licenčních smluv (či jejich neuzavíráním) včetně smluv kolektivních a hromadných, inkasování odměn za tato užití a jiných příjmů⁷ a jejich distribuce a vedení evidence o užití.

Činnosti, které kolektivní správce nejčastěji koná, jsou registrace předmětů ochrany, evidence a monitoring jejich užití, udělování svolení k užití předmětů ochrany prostřednictvím licenčních smluv s uživateli, výběr odměn za tato užití a následné rozdělení získaných odměn

¹ Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a

² TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 749.

³ Jedná se nejen o vlastníky práv, ale i subjekty, kterým plynou práva ze závazkových vztahů, licenčních smluv.

⁴ Ve starší terminologii také ochrannou organizaci, autorskou organizaci apod.

⁵ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 747.

⁶ § 101 odst. 9 AutZ.

⁷ Například odměn v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu, §25 AutZ, právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého §24 AutZ. apod.

nositelům práv dle vnitřních pravidel⁸ kolektivního správce. Mezi zastupované nositele práv patří autoři, výkonní umělci, nakladatelé, výrobci zvukových a zvukově obrazových nosičů, jejich dědici či právní nástupci a další osoby, kterým náleží majetková práva určitého typu k předmětům ochrany⁹.

1.2 Modely kolektivní správy

Ve světě se uplatňují různé modely fungování kolektivní správy, které se liší podle několika kritérií. Hartmanová¹⁰ je rozlišuje podle čtyř kritérií:

(1) Stupně zespolečenštění. Tento model určuje, jakým způsobem je nakládáno s odměnami poté, co jsou vybrány. Ty mohou být buďto rozděleny nositelům práv podle různých kritérií a rozúčtovacích řádů, nebo mohou být převedeny na účty státních nadací či kulturních fondů, které mají za cíl podporu a rozvoj umění. Obecně se také jedná o to, zdali mimo zájmy nositelů práv sleduje daný model také jiné zájmy, typicky obecného charakteru.

(2) Okruhu zastupovaných práv a nositelů práv. Hartmanová rozlišuje tři modely, které lze zjednodušeně nazvat jako model smluvně-dobrovolný, kde je nutné smluvní ujednání mezi nositelem práv a kolektivním správcem ke vzniku zastoupení pro výkon kolektivní správy, dále model rozšířené kolektivní správy, kde toto zastoupení vzniká bez smluvního ujednání (ex lege, případně rozhodnutím státního orgánu), avšak nositel práv se může z tohoto zastoupení vyvázat učiněním právního úkonu. Jako poslední model zmiňuje povinně kolektivní správu práv, ve které kolektivní správce nepotřebuje souhlas nositele práv a kde se tento nemůže z této správy vyvázat.

(3) Autonomie nositele práv ohledně jejich výkonu. Toto kritérium zkoumá, zdali má nositel práv možnost svým rozhodnutím měnit způsob, jakým mohou být jeho práva vykonávána. Tedy jestli může svobodně rozhodnout o výkonu práv individuálním způsobem, případně je nechat spravovat kolektivním správcem.

(4) Svobody kolektivního správce určovat podmínky licenčních smluv. Hartmanová rozeznává různé modely, co se týče určování výše odměn a podmínek licenčních smluv uzavíraných kolektivními správci. V některých modelech se uplatňuje stanovení výše odměn státním orgánem, v jiných jsou pouze stanovena kritéria, kterými se kolektivní správce musí řídit (tak tomu je i v ČR), případně zda je stanovení výše odměn zcela na kolektivním správcem.

Tímto způsobem lze identifikovat velké množství kombinací, a tedy výsledných modelů výkonu kolektivní správy. V rámci jednotlivých zemí většinou existuje několik kolektivních

⁸ Nejčastěji upravených v rozúčtovacích řádech.

⁹ Subjekty vykonávající majetková práva k zaměstnaneckým dílům a objednatelé děl na zakázku.

¹⁰ HARTMANOVÁ, Dagmar. *Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským*. Praha : Linde, 2000. s. 19-33.

správců, přičemž každý zastupuje určitou kombinaci určitého druhu práv a určitého druhu děl¹¹ a toto zastoupení je zpravidla výhradní, tedy bez možnosti konkurence jiného kolektivního správce. Tyto kombinace se mohou lišit a také se zpravidla liší podle legislativy, kulturních zvyklostí a vývoje v dané zemi, takže například v některých zemích jsou tzv. mechanická práva k hudebním dílům zastupována zvláštním kolektivním správcem¹², kdežto v jiných zemích je správa mechanických práv k hudebním dílům vykonávána kolektivním správcem vykonávajícím správu práv veřejného provozování a vysílacích práv k hudebním dílům.¹³ Vzhledem k nevyjasněnosti a neostrosti terminologie legislativy a hranic činnosti jednotlivých kolektivních správců¹⁴ mezi nimi ojediněle vznikají spory.

Existence více kolektivních správců pro jedno teritorium je projevem často kritizovaného jevu roztržitého majetkových práv a potažmo její kolektivní správy, což ztěžuje a prodražuje získání svolení k užití těchto děl pro potenciální uživatele. Tento problém je nejvíce patrný a diskutovaný v oblasti práv k hudebním dílům, kdy je nutné v různých fázích určité hospodářské činnosti získávat svolení k užití od různých kolektivních správců. Například předtím, než je prostřednictvím televizního vysílání odvysílán přenos audiovizuálního díla (filmu), v němž je použit zvukový záznam hudebního díla, musí zpravidla proběhnout několik smluvních ujednání. Vysílatel zpravidla uzavírá hromadnou smlouvu s kolektivním správcem, čímž získává svolení k užití hudebních děl televizním vysíláním. Autor audiovizuálního díla získává svolení k zařazení hudebního díla do díla audiovizuálního, často společně se svolením k užití zvukového záznamu tohoto díla atp. Uživatelé (kteří mohou být a zpravidla jsou v jednotlivých stádiích různí) pak musejí jednat s několika kolektivními správci, popř. s kombinací kolektivních správců a nositelů práv.¹⁵ Proto sdružení uživatelů často volají po zjednodušení fungování kolektivní správy a licencování a vzniku tzv. one-stop-shops, tedy kolektivních správců (či obdobných entit), kteří by jim byli schopni poskytnout všechna potřebná svolení k užití předmětů ochrany k jejich činnosti prostřednictvím jedné hromadné smlouvy.¹⁶

¹¹ Tato kombinace určitého druhu práv a určitého druhu děl se v anglické terminologii označuje za "bundle of rights".

¹² Harry Fox Agency v USA vykonává pouze správu mechanických práv.

¹³ Takto funguje britský kolektivní správce MCPS/PRS, který vznikl spojením dvou dříve nezávislých správců. Také OSA zastupuje práva veřejného provozování i mechanická práva.

¹⁴ Z nedávné doby lze zmínit např. žádost OSA o vydání výkladového stanoviska Ministerstva kultury ohledně pojmu „neřivadelního provozování“.

¹⁵ Tak je tomu u práv, k jejichž výkonu nositelé práv nejsou zastoupeni kolektivním správcem.

¹⁶ K tomu srovnej společné vyjádření GESAC a EBU (European Broadcasters Union) na http://www.ebu.ch/en/union/news/2011/tcm_6-71916.php.

1.3 Platná právní úprava v ČR

Kolektivní správa je v českém právu komplexně upravena v hlavě IV. zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů (autorský zákon) (dále také jen "AutZ"). Jedná se, na rozdíl od většiny ustanovení autorského zákona, o úpravu i veřejnoprávní. Z hlediska možnosti odchýlit se od této úpravy jde o úpravu kogentní. Dalším pramenem právní úpravy kolektivní správy je vyhláška č. 488/2006 Sb.,¹⁷ která provádí v autorském zákoně zakotvenou problematiku tzv. náhradních odměn. Pro otázky, které nejsou upraveny autorským zákonem, se ve vztahu k soukromoprávním vztahům z kolektivní správy subsidiárně použije občanský zákoník¹⁸. Řízení o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy dle § 98 AutZ Ministerstvem kultury se subsidiárně řídí správním řádem¹⁹. Pokud jde o výši odměn je pramenem práva i zákon č. 526/1990 Sb., o cenách.

Autorský zákon obsahuje legální definici pojmu nositelé práv, což je legislativní zkratka označující osoby, kterým náleží (a) majetkové právo autorské nebo majetkové právo související s právem autorským, (b) oprávnění k výkonu majetkových práv k dílu dle §58 – tedy zaměstnavatelé k tzv. zaměstnaneckým dílům, (c) ze smlouvy výhradní oprávnění k výkonu práva kolektivně spravovaného pro celou dobu trvání majetkových práv a alespoň pro území České republiky s právem poskytnout podlicenci – tedy oprávnění široké a silné, srovnatelné s právem majitele.²⁰ Autorem a výkonným umělcem může být dle autorského zákona pouze fyzická osoba, tedy sám autor či umělec. Naproti tomu výrobcem zvukového či zvukově obrazového záznamu, nakladatelem i osobě náležející práva z díla zaměstnaneckého může být, a zpravidla také je, osobu právnickou. Z toho vyplývá i to, že v českém autorském právu přísluší osobnostní práva pouze autorům a výkonným umělcům a těchto práv se nemohou ani vzdát, ani je převést ani se v jejich výkonu nechat zastupovat kolektivním správcem.

Výčet předmětů výkonu kolektivní správy je obsažený v § 95 odst. 2 AutZ. Na rozdíl od předchozí právní úpravy se jedná o výčet taxativní. Předmětem kolektivní správy jsou dle zákona díla, umělecké výkony, zvukové záznamy a zvukově obrazové záznamy za podmínky, že jiný než kolektivní výkon jejich správy je nedovolený²¹, či neúčelný.²² Autorský zákon také nově

¹⁷ Vyhláška č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.

¹⁸ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁹ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

²⁰ Srovnej § 95 odst. 2 AutZ.

²¹ Jedná se pak o povinně kolektivně spravovaná práva, dle § 96 odst. 1 AutZ.

²² Neúčelným byl shledán například výkon kolektivní správy pro počítačové program v řízení o žádosti o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy Bezpečnostní softwarová asociaci - Svazu softwarové ochrany.

upravil, že předmětem kolektivní správy jsou pouze díla zveřejněná, či ke zveřejnění nabídnutá. Nabídnutím ke zveřejnění se rozumí tzv. ohláška díla, prostřednictvím které autor díla oznamuje kolektivnímu správci vytvoření díla a projevuje tímto vůli ji ke zveřejnění nabídnout a zařadit tak díla do rejstříku předmětů ochrany vedeného kolektivním správcem.

1.4 Účel kolektivní správy

Kolektivní správa má v českém právu dle autorského zákona dvě hlavní funkce²³. Kolektivní správa chrání a uplatňuje majetková práva autorská a majetková práva související s právem autorským, což se děje nejčastěji udělováním svolení (případně upřením svolení) k užití předmětu ochrany určeným způsobem a ochranou před neoprávněným užitím. Druhá funkce sleduje zpřístupnění těchto předmětů ochrany uživatelům a potažmo tedy i veřejnosti snadněji, rychleji a hospodárněji, než pokud by práva k těmto dílům byla vykonávána individuálně.²⁴ Telec uvádí²⁵, že ve středoevropském prostoru je účel kolektivní správy pojímán ve třech rovinách: Ve vztahu mezi nositeli práv a kolektivním správcem, jehož předmětem je zastupování nositelových práv majetkových k předmětům ochrany kolektivním správcem. Ve vztahu mezi kolektivním správcem a uživatelem spravovaných předmětů ochrany, kterému jsou tyto předměty ochrany zpřístupňovány, spočívajícím v udělení svolení k užití díla na straně jedné a platbě za toto svolení na straně druhé. A nakonec z hlediska veřejného zájmu, spočívajícím v šíření tvůrčích a jiných nehmotných plodů a vytváření kulturního bohatství ve společnosti.

Účelem existence kolektivní správy se zabývají jak právní, tak především ekonomické studie.²⁶ Hlavní účel kolektivní správy pak většina autorů spatřuje v hospodářské efektivnosti takovéto správy oproti individuální správě práv. Ekonomické studie ukazují, že výkon majetkových práv autorských by byl pro většinu autorů neefektivní a většina uživatelů by nebyla schopna získat licence k užití děl.²⁷ Dalším z hlavních ekonomických přínosů kolektivní správy je překonání problému vysokých transakčních nákladů. Tím, že se vytvoří společná databáze zastupovaných děl, která je poté nabízena uživatelům, je možné vytvořit trh, kde výnosy převažují náklady nutně vynaložené k provedení samotné transakce.²⁸

²³ Srovnej § 95 odst. 1 AutZ.

²⁴ POSNER, Richard. *Antitrust Law*. Chicago : University Of Chicago Press, 2001. s 30-31.

²⁵ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. 2007. Praha : C.H.Beck, 2007. s 748.

²⁶ Případně také studie z oboru law and economics, neboli ekonomické analýzy práva, viz např. POSNER, Richard. *Antitrust Law*. Chicago : University Of Chicago Press, 2001.

²⁷ TOWSE, Ruth, HANDKE Christian. *Economics of collective management of copyright*. Ediciones Autor, 2007. s 12.

²⁸ Tamtéž.

Ekonomická efektivita kolektivní správy je zapříčiněna především třemi faktory. Zaprvé mají jednotlivá díla samostatně jen omezené hospodářské uplatnění pro mnohé uživatele²⁹. Druhým důvodem je pak existence vysokých fixních nákladů, které je nutné vynaložit před začátkem efektivního výkonu majetkových práv autorských. Náklady zastupování každého dalšího předmětu ochrany jsou pro kolektivního správce nižší, po odečtení fixních nákladů téměř zanedbatelné, a ze zastupování většího množství předmětů ochrany tedy ve výsledku benefitují všichni zastupovaní nositelé práv, jelikož se náklady výkonu kolektivní správy rozprostřou na větší množství subjektů. Třetím ekonomicky zanedbatelným důvodem je tzv. síťový efekt. Funguje na principu, že čím větší množství předmětů ochrany je zastupováno kolektivním správcem, tím větší je výsledný užitek pro uživatele, který získává³⁰ svolení k užití celého repertoáru kolektivního správce. To je způsobeno tím, že uživatel nemusí vyhledávat jednotlivé nositele práv, vyjednat a uzavřít s nimi licenční smlouvu a zaplatit odměnu. Taková činnost by nepoměrným způsobem zatížila uživatele a způsobila by pokles celkového množství užití předmětů ochrany a tím i příjmy nositelů práv.³¹ Mezní náklady získání svolení k užití se tedy pro uživatele snižují s každým dalším předmětem ochrany zastoupeným kolektivním správcem.

Síťový efekt kolektivní správy je ještě umocněn existencí recipročních smluv mezi kolektivními správci v jednotlivých zemích, prostřednictvím kterých se navzájem zmocňují k zastupování svých repertoárů v zemi druhé. Uživatel tímto způsobem prostřednictvím kolektivní smlouvy získává svolení k užívání stovek tisíc nebo i miliónů děl za vynaložení nepoměrně nižších nákladů, než by musel vynaložit při získávání licencí od jednotlivých vlastníků práv.

Lze si jen těžko představit situaci, kdy by bez existence kolektivních správců mohli uživatelé efektivně získávat licence k dílům přímo od autorů či jiných vlastníků majetkových práv. Značná část užití je navíc takového charakteru, že uživatel ani nemá znalost konkrétního nositele práv k dílu, např. při veřejné produkci díla, televizním a rádiovém vysílání apod.

Kvůli výše zmíněným faktorům je přijímáno, že kolektivní správa autorských práv je tzv. přirozeným monopolem. Tedy že monopolní postavení kolektivního správce maximalizuje užitek jak pro uživatele, tak pro nositele práv a je přirozeným a pozitivním vyústěním snah o co největší hospodářské uplatnění předmětů ochrany. Tento názor se zdá být přinejmenším narušen při zkoumání situace v USA, kde existují tři nezávislé a navzájem si relativně konkurující subjekty, vykonávající kolektivní správu týchž práv pro stejné subjekty³², jmenovitě jde o

²⁹ Jedná se především o ty největší a tedy hospodářsky nejsilnější.

³⁰ Především prostřednictvím kolektivní či hromadné smlouvy.

³¹ POSNER, Richard. *Antitrust Law*. Chicago : University Of Chicago Press, 2001. s 33.

³² Nejedná se o zcela shodný předmět činnosti, ale tyto předměty se překrývají.

ASCAP, BMI a SESAC. Konkurenční boj mezi těmito kolektivním správci však probíhá pouze co se týče nositelů práv, nikoliv však již ve smyslu cenového soupeření o uživatele. Tím tedy ve výsledku dochází ke zlepšování kvality služeb a množství odměn rozúčtovaných zastupovaným nositelům. Cenově si konkurovat nemohou, jelikož každý z nich zastupuje pouze určitou část nositelů, a pokud by se cenově podbízel, nutně by se to projevilo na množství rozúčtovaných autorských odměn a následně na přechodu nositelů práv ke konkurenčnímu kolektivnímu správci. Navíc značná část velkých uživatelů potřebuje mít jistotu toho, že nebude napadána nositeli práv, k užití jejichž děl neměla potřebnou licenci. Proto je v USA běžnou praxí uzavírání hromadných smluv se všemi třemi kolektivními správci. V neposlední řadě v USA existuje veřejnoprávní Copyright Royalty Board,³³ který řadu autorských odměn sám stanoví. Některé výše odměn jsou také stanoveny přímo zákonem. Například odměna za mechanické použití hudebního díla vytvořením fyzické nebo trvalé digitální kopie je stanovena na 0,091 USD, případně 0,0175 USD za minutu, podle toho, která částka je větší.³⁴

2 Činnost kolektivních správců

Činnost kolektivních správců zahrnuje činnosti, které mohou být rozdílné u konkrétních kolektivních správců. Za charakteristické a nezbytné lze označit uzavírání smluv o zastupování s nositeli práv, vedení databáze zastupovaných předmětů ochrany, uzavírání licenčních smluv s uživateli, kterými je udělováno svolení daný předmět ochrany užit konkrétním způsobem, uzavírání kolektivních a hromadných smluv, monitoring a evidence užití děl, inkasování odměn za užití předmětů ochrany a rozdělení a distribuce odměn nositelům práv. Dále kolektivní správci vykonávají celou řadu aktivit podpůrných, finančních, organizačních, právních, agenturních, kulturního a sociálního zájmu apod.

Zákonným negativním vymezením kolektivní správy je ustanovení § 95 odst. 3 AutZ, které stanoví, že kolektivní správou není zprostředkování uzavření licenční nebo jiné smlouvy, ani příležitostné či krátkodobé zastupování jiných než povinně kolektivně spravovaných práv. Kolektivní správou nejsou ani další organizační, právní, ekonomické či jiné služby poskytované nositelům práv v souvislosti s výkonem jejich práv. Není ovšem vyloučené, aby tuto činnost kolektivní správce vykonával jako činnost vedlejší.³⁵ Z hlediska nositelů práv lze za nejdůležitější činnosti označit vedení evidence předmětů ochrany, uzavírání licenčních smluv, inkasování a následné rozúčtování odměn.

³³ Více o její činnosti na <http://www.loc.gov/crb/>.

³⁴ Dle Mechanical License Royalty Rates, <http://www.copyright.gov/carp/m200a.pdf>.

³⁵ TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. 753 s

2.1 Hromadné a kolektivní smlouvy, evidence užití

Licenční smlouvy uzavírané kolektivními správci budou mít nejčastěji podobu kolektivních smluv či hromadných smluv³⁶. Hromadné smlouvy jsou jedním z nejvyužívanějších institutů kolektivní správy a také jsou z hlediska činnosti kolektivních správců nejdůležitější jak z hlediska výše odměn, tak četnosti užití, které jsou s nimi spojeny. Zároveň jsou ovšem hromadné smlouvy nejkontroverznější, protože skýtají mnoho prostoru pro zneužití dominantní pozice kolektivním správcem a největší mírou se podílejí na deformaci tržní situace kolektivní správou. Hromadnou smlouvou uživatel získává oprávnění k užití celého repertoáru zastupovaného kolektivním správcem na sjednanou dobu pro dané území, přičemž není ani předmětné to, že nezná přesný obsah tohoto repertoáru, který se během licenční doby navíc může měnit a zahrnovat nově vzniklé předměty ochrany. Aby takovéto ujednání nebylo v rozporu s § 37 občanského zákoníku a tedy neplatné pro neurčitost, obsahuje autorský zákon § 100 odst. 1 písm. h), který je ve vztahu speciality k občanskému zákoníku a který tento problém řeší.

Prostřednictvím jedné hromadné smlouvy tedy uživatel získává licence k užití všech předmětů ochrany, k nimž by jinak musel složitě a nákladně zjišťovat nositele práv a následně s nimi vyjednávat o získání licence. Hromadné smlouvy musí mít písemnou podobu. Kolektivní správce smí od uživatele, s nímž uzavřel hromadnou smlouvu, vyžadovat plnění informační povinnosti ohledně jednotlivých užití předmětů, ke kterým získal licenci. To se děje nejčastěji formou tzv. hlášenek (angl. "cue sheet") a je důležité pro řádné rozdělení vybraných odměn mezi nositele práv. Hromadné smlouvy představují hospodárný a efektivní výkon správy majetkových práv, jelikož významně zjednodušují smluvní agendu a administrativu uživatelů, snižují transakční náklady pro všechny zúčastněné a ve výsledku zvyšují celkové množství užití předmětů ochrany a odměn rozúčtovaných nositelům práv. Navíc je jejich prostřednictvím naplňován veřejný kulturní zájem na co nejširším přístupu veřejnosti k autorským dílům, výkonům a zvukovým či zvukově obrazovým záznamům.

Hromadné smlouvy však skýtají i určité problémy. Z ekonomického hlediska mají negativní vlastnost v tom, že deformují signály trhu ohledně hodnoty jednotlivých děl, které jsou v hromadné smlouvě zahrnuty. Jelikož cena za celý katalog je následně rozdělena stejným dílem pro každý užitý předmět ochrany, neodráží výsledný podíl z odměny za celou licenci skutečnou hodnotu konkrétního díla pro uživatele. Může se stát, a statisticky se bude jednat o významný podíl skladeb, že část skladeb zahrnutých v hromadné smlouvě nebudou mít pro uživatele žádné uplatnění a tedy ani hodnotu. To je ovšem prvek do jisté míry vítaný, jelikož je tím zaručována míra solidarity mezi úspěšnějšími a těmi méně úspěšnými, jejichž díla nemají subjektivně pro

³⁶ V anglické terminologii označované jako tzv. „blanket licences“.

uživatele takovou hodnotu. Funguje to také jako jistá míra pojištění, kdy nositelé práv s takovou solidaritou souhlasí, protože nevědí, kdy se mohou ocitnout sami v situaci toho druhého.

Co se týče možnosti zneužití dominantní pozice kolektivního správce při uzavírání kolektivních smluv, je nejdůležitější otázkou stanovení výše odměny za poskytnutí licence k předmětům ochrany. Ta je zásadně výsledkem smluvní autonomie obou stran licenčního vztahu, tedy kolektivního správce a uživatele. K tomuto jednání navíc od účinnosti nového autorského zákona mohou využít i služby mediátora, slovy zákona jde o zprostředkovatele kolektivních a hromadných smluv, kteří jsou Ministerstvem kultury jmenováni z řad nezávislých odborníků. Tento institut je upraven poměrně komplexně, avšak v praxi není využíván. V současné chvíli jsou v seznamu vedeném Ministerstvem kultury zapsáni tři zprostředkovatelé..

ÚOHS i ESD opakovaně konstatovali, že samotný výkon kolektivní správy prostřednictvím uzavírání hromadných licenčních smluv nepředstavuje porušení zákazu diskriminace, dostatečně neodůvodněné rozdíly v podmínkách výše ceny, rozsahu oprávnění, či způsobu užití může zakládat diskriminační chování.³⁷ Tematika kolektivní správy ve vztahu k právu hospodářské soutěže je ovšem příliš rozlehlou a podrobnou pro tuto práci a nebudu se jí tedy v detailu věnovat.

2.2 Rozúčtování odměn a rozúčtovací řády

Z praktického hlediska fungování kolektivních správců je důležité popsat procesy, které probíhají uvnitř těchto organizací. Součástí podmínek k získání oprávnění k výkonu kolektivní správy v ČR je i návrh rozúčtovacího řádu, kterým se řídí rozúčtování inkasa.³⁸ Inkaso je funkčně i statisticky odděleno od dalších příjmů a výdajů, se kterými kolektivní správce hospodaří. Rozúčtovací řády mohou fungovat na základě několika modelů, které se liší mírou „solidarity“. Kolektivní správce může nositelům práv přímo distribuovat odměny vyinkasované za užití jejich předmětů ochrany. V takovém případě lze mluvit o agenturním modelu a je využíván především tam, kde nejsou kladeny na kolektivní správu žádné úkoly veřejného zájmu, ať už kulturní či sociální. Tento model je však možné uplatnit pouze tam, kde lze spolehlivě určit nositele práv, kterému odměna náleží. Rozdílným modelem je pak situace, kdy kolektivní správce vybrané odměny ukládá obrazně do společného "koše", ze kterého jsou po odečtení režijních nákladů kolektivního správce rozdělovány nositelům práv dle určitého klíče jejich odměny, který nemusí nutně odpovídat výši odměn, které byly inkasovány za předměty ochrany

³⁷ Srovnej případ *Ministère Public v Tournier*, ECR 1989 2521 pro stanovisko ESD. Dále rozhodnutí ÚOHS R003/2005 a S 130/04-4769/06-620 pro stanovisko ÚOHS.

³⁸ Inkaso je souhrn příjmů vybraných kolektivním správcem od uživatelů za užití zastupovaného repertoáru.

tohoto nositele práv. Další část odměn může být použita na jiné účely, jako podporu kulturních projektů a sociální podpory nositelů práv. Rozúčtovací řád obsahuje podrobná pravidla pro rozúčtování, které se mohou lišit i pro různé druhy práv a děl, které kolektivní správce zastupuje.

Rozúčtování do zahraničí probíhá na základě recipročních smluv. Ty existují dvojího typu, tzv. typu A a typu B. Oba typy se vyznačují tím, že se kolektivní správci navzájem zmocňují k udílení svolení k užití děl z repertoáru toho druhého a zároveň za tato užití vybírají odměny. Smlouvy se však liší v tom, jak se postupuje po vybrání odměn. Zatímco ve smlouvách tzv. typu A se následně odměny převádějí na účet kolektivního správce, do jehož repertoáru dílo původně patřilo, v režimu smluv typu B jsou veškeré vybrané odměny rozděleny mezi zastupovanými toho kolektivního správce, který je vybral.

Důležitým předpokladem pro rozúčtování vybraných odměn je informace o tom, který předmět ochrany byl užit. To se může zdát jako samozřejmé v případě, kdy je vyjednáвана licence jednotlivá. Ovšem v případě smluv hromadných uživatel ani nemůže předem vědět, které předměty užije. Proto má zpravidla smluvní (případně zákonnou) povinnost poskytovat takové informace kolektivnímu správci ve chvíli, kdy takové užití provede. V těch případech, kdy kolektivní správce takovou informaci nedostane, může použít dalších metod. Obecně se dá hovořit o metodě úplného seznamu užitých předmětů ochrany, metodě reprezentativního odhadu a metodě náhradní evidence.³⁹

Diskutovaným tématem v kolektivní správě v ČR je v současnosti i existence obecného zájmu, konkrétně na podporu kulturně významných děl. Ta je v současnosti v rozúčtovacích řádech obsažena na základě ustanovení § 98 odst. 5 AutZ, který stanoví, že rozúčtovací řád, jehož návrh je přílohou žádosti o vydání oprávnění k výkonu kolektivní správy, má mimo jiné také *"...[přihlížet] k uplatnění zásady podpory kulturně významných děl a výkonů"*. V praxi se toto pravidlo například u kolektivního správce OSA zohledňuje tak, že v rámci organizační struktury existuje tzv. Komise pro otázky tvorby, která ohlašovaná autorská díla zkoumá z hlediska jejich charakteru a poté jim přiděluje určitý počet bodů, které slouží jako koeficient při rozúčtování autorských odměn. Hudební dílo populární hudby o délce 3 minut v rámci rozúčtování veřejného provozování tedy dostane například bodů 12, kdežto komorní skladba pro 4 hlasy stejné délky dostane bodů 96, tedy osminásobek. Podobné koeficienty, avšak nutno přiznat s o poznání menší škálou rozpětí, existují i pro rozúčtování rozhlasového a televizního vysílání. Jak je patrné z ustanovení § 98 odst. 5 AutZ, tento rozdílný přístup k různým druhům děl není prvořadě způsobený ekonomickými, tržními faktory, ale projevuje se zde zájem státu na

³⁹ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 801.

podpoře kulturně významných děl.⁴⁰ To se například v praxi OSA projevuje tak, že část autorských odměn, které by při rovném zacházení a přístupu obdrželi autoři populární hudby, obdrží autoři hudby vážné. To ovšem může vést i k narušení rovnosti ekonomické motivace mezi autory děl vážných a populárních, kdy ve střednědobém průměru na každých 10 nově ohlášených skladeb populárních připadá 1,25 skladeb vážných⁴¹, přičemž takový poměr neodpovídá tržní poptávce ani poslechovosti těchto skladeb. Vážní skladatelé by za existence rovných podmínek nebyli ekonomicky motivováni ke skládání takového počtu nových děl, jelikož by za ně dostávali menší autorské odměny. Takovýto rozdílný přístup by za neexistence ustanovení § 98 odst. 5 AutZ byl nepochybně shledán diskriminačním. V připravované novele autorského zákona mělo být toto ustanovení vyškrtáno⁴², čímž by se otevřela cesta ke změně rozúčtovacích řádů a narovnání práv různých skupin autorů. S příchodem nového ministra kultury však byl proces tvorby novely pozastaven a otevřen veřejné diskusi⁴³. Osud tohoto ustanovení je v této chvíli nejasný.

Jako zajímavý exkurz do historie a jiného způsobu zohledňování kvalit autorského díla cituji níže z vnitřního dokumentu OSA, podle jakého klíče bylo prováděno rozdělování autorských honorářů a honorářů výkonných umělců během 60. let (a lze se domnívat, že i později):

„Výše honorářů autorů hudebních děl je určována podle kulturně politického významu hudebního díla, počtu provozování a s přihlédnutím k ohodnocení osoby autora. U slovesných děl je pak výše odměn stanovena procentem z tržby. Tato forma odměňování autorů za užití děl v zásadě vyhovuje. Vyžádá si však perspektivně zejména u hudebních děl hlubší specifikaci a zhodnocení dosavadního způsobu odměňování, při němž se zatím přihlíží k hodnotě díla, osobě autora, povaze tvorby apod., zejména také podle narůstající diferenciaci hudebních žánrů a nových hudebních forem.“⁴⁴

⁴⁰ Populární hudba je zde pojímána v širším, historickém slova smyslu, tedy jako každé hudební dílo, kromě skladeb vážné hudby a částečně jazzové hudby.

⁴¹ Vypočteno z údajů za posledních pět let z ročenky OSA 2010. V roce 2010 pak tento poměr dosahuje dokonce hodnoty 1,7 vážných skladeb na 10 skladeb populárních.

⁴² Pracovní návrh na novelizaci autorského zákona, MKČR, 2010. Nepublikováno.

⁴³ Veřejná diskuze měla skončit k 30. květnu 2011.

⁴⁴ Interní dokument OSA. *Koncepce úpravy odměňování za vytvoření a užití uměleckých děl a za umělecké výkony, který byl vzat na vědomí Státní komisí pro finance, ceny a mzdy dne 27.7.1967, kapitola III, písm. h) Rozdělování provozních honorářů.*

3 Předměty ochrany kolektivní správy

Pokud hovoříme o kolektivní správě v autorském právu, jedná se vždy o zastoupení práv majetkových. Osobnostní práva lze vykonávat pouze osobně a jsou tedy z kolektivní správy vyloučena. Okruh zastupovaných majetkových práv lze podle způsobu vzniku jejich zastoupení rozdělit na zákonné a smluvní. Mezi zákonné spadají všechna povinně kolektivně spravovaná práva, jelikož ke vzniku zastoupení není potřeba smluvní vztah mezi kolektivním správcem a nositelem práv. Ze zákona vzniká i zastoupení pro práva spadající do rozšířené kolektivní správy práv, avšak zde může – až na výjimku - zastoupení nositel práv vyloučit svým jednostranným úkonem vůči kolektivnímu správci a uživateli. Naopak ke vzniku zastoupení dobrovolně kolektivně spravovaných práv je nutná existence smluvního vztahu.

Autorský zákon na rozdíl od předchozí právní úpravy upravuje všechny tři režimy kolektivní správy práv. Jedná se o práva povinně kolektivně spravovaná⁴⁵, práva spadající do tzv. rozšířené správy práv⁴⁶ a ostatní práva, která je bez dalšího možno vykonávat jiným způsobem, než je kolektivní správa.⁴⁷ Taxativní výčet práv povinně kolektivně zastupovaných je obsažen v § 96 odst. 1 AutZ. Přehled práv spadajících do režimu povinně kolektivně spravovaných práv a rozšířené kolektivní správy uvádím v příloze č.1.

3.1 Povinně kolektivně spravovaná práva

Povinná kolektivní správa práv je výjimkou ze zásady smluvní autonomie autorů a nositelů práv, která se uplatňuje v autorském právu jakožto oboru s převážně soukromoprávní úpravou. Odůvodnění tohoto veřejnoprávního zásahu do soukromých práv je v rovině účelnosti, hospodárnosti a veřejného zájmu v oblasti kolektivní správy.

Povinně kolektivně spravovaná práva je ze zákona možno vykonávat pouze prostřednictvím příslušného kolektivního správce, zastoupení vzniká přímo ze zákona.⁴⁸ Pouze kolektivní správce je oprávněn udílet svolení k užití povinně kolektivně spravovaných práv a jediný za ně také smí inkasovat odměny. Kolektivnímu správci vzniká ex lege i zastoupení pro domáhání se nároku na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu povinně kolektivně zastupovaných práv. Případný individuální výkon těchto práv je nutno považovat od počátku za neplatný.⁴⁹

⁴⁵ Dle § 96 odst. (1) AutZ.

⁴⁶ Dle § 101 odst. (9) AutZ.

⁴⁷ A contrario § 95 odst. (1) AutZ a § 101 odst. (9) AutZ.

⁴⁸ Dle § 96 odst. 2 AutZ.

⁴⁹ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 758 .

Povinně kolektivně spravovaná jsou ta práva, jejichž individuální výkon by byl neúčelný nebo nevhodný, případně za existence obecného zájmu na užívání předmětů ochrany a bez existence kolektivní správy těchto práv by většina užití neproběhla. Z povinné kolektivní správy tak těží především uživatelé a potažmo i veřejnost. Naopak nositelům práv je tímto způsobem zasahováno do jejich výsostných autorských práv.

Pro rozdělování odměn vybraných za užití povinně kolektivně spravovaných práv vychází kolektivní správce z evidence zastupovaných nositelů práv a dále kolektivní správce vede evidenci nezastupovaných nositelů práv, kteří se mu za tímto účelem k evidenci přihlásili, a případně vyzve k evidenci ty, pro které vybral odměny a jsou mu známi. Toto ustanovení autorského zákona⁵⁰ je v současné době středem sporu mezi některými autory literárních děl na jedné straně a kolektivním správcem Dillia na straně druhé. Tito autoři se totiž u Ministerstva kultury domáhají zrušení oprávnění k výkonu kolektivní správy uděleného Dillia s odůvodněním, že Dillia dlouhodobě (od roku 2000) nevyzvala k přihlášení k evidenci počet autorů literárních děl, kteří jí dle těchto autorů museli být známi⁵¹ a tím je poškodila, jelikož jim nebyly vypláceny podíly z vybraných odměn. Dillia se brání s tím, že nemůže rozlišovat autory známé a neznámé, jelikož by tím docházelo k nerovnému zacházení se skupinami nositelů práv a na druhé straně ani nemůže provést komplexní soupis všech nositelů práv, jelikož by se jednalo o příliš nákladnou investici. Telec k tomuto ustanovení zákona uvádí⁵², že se jedná o projev zásady "vigilantibus iura scripta sunt" a také hospodárnosti výkonu kolektivní správy, jelikož by nositelé práv dbalí a chránící si svá práva ze svých výnosů museli zaplatit i dohledávání informací o neznámých nositelích práv. V rovině úvah lze na jednu stranu přisoudit, že nositelé práv by v první řadě měli sami dohlížet na to, jakým způsobem jsou vykonávána a chráněna jejich práva. Na druhou stranu, pokud bychom přijali argumentaci Dillia ohledně toho, že nemůže vyzvat k evidenci pouze některé nositele práv, museli bychom dospět k tomu, že ustanovení § 101 odst. 10 AutZ se neuplatní a je pouze doporučující, tzv. kvazi-normou, jelikož k takovému "vyzvání" nemusí dojít. Naopak budeme-li vycházet z teleologického výkladu tohoto ustanovení, pak bychom měli dojít k závěru, že kolektivní správce by měl vyvinout činnost určité intenzity tak, aby jemu známí nositelé práv byli vyzváni. Zároveň však po takovém kolektivním správci nelze žádat, aby na tuto činnost vynaložil značnou část vybraných odměn.

⁵⁰ Srovnej § 101 odst. 10 AutZ.

⁵¹ Jelikož se jedná o veřejně známé autory, patřící k nejúspěšnějším, co se týče prodeje.

⁵² TELEC, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 758 .

3.2 Rozšířená kolektivní správa práv

Rozšířenou kolektivní správou se rozumí režim kolektivní správy práv podle § 101 odst. 9 AutZ. Kolektivní správce uděluje prostřednictvím hromadné smlouvy svolení k užití nejen předmětů ochrany jím zastupovaných nositelů práv, ale i předmětů ochrany nezastupovaných nositelů práv. Ti se však mohou, na rozdíl od režimu povinně kolektivně spravovaných práv, z tohoto režimu vyvázat⁵³ tím, že jednostranně projeví vůli jak vůči kolektivnímu správci, tak konkrétnímu uživateli, aby jejich díla do tohoto režimu nespádala. Jedná se tedy o tzv. „opt-out“ režim.

Rozšířená kolektivní správa má řadu výhod především pro uživatele, ale ve výsledku z ní profitují i nositelé práv, jelikož vede k větší důvěře a ochotě uživatelů uzavírat hromadné smlouvy. Ti jsou totiž v tomto režimu chráněni proti nárokům nezastupovaných nositelů práv, jejichž díla by použili, případně nemusí nákladně vytvářet databáze děl, která jsou kryta svolením z hromadné smlouvy a následně při každém užití provést kontrolu. Počet užití u velkých uživatelů může ročně dosahovat desítky i stovky tisíc⁵⁴ a pro tyto uživatele by bylo jen velmi obtížné zjišťovat vlastníky práv a jejich režim, co se týče zastupování kolektivními správci, před každým jednotlivým užitím.

Pro rozdělování odměn vybraných za nezastupované nositele práv prostřednictvím uzavřených hromadných smluv dle § 101 odst. 9 kolektivní správce postupuje stejně jako v případě povinně kolektivně spravovaných práv. Vede tudíž evidenci těchto nezastupovaných nositelů práv a případně vyzve, aby se přihlásili k evidenci ty, pro které vybral odměny a kteří jsou mu známi.

3.3 Kolektivní správa práv smluvní

Nositel práv má vzhledem k zásadě autonomie vůle uplatňující se v rámci autorského práva možnost svobodně spravovat a vykonávat práva, která mu náleží vzhledem k jeho autorskému dílu či jinému předmětu autorskoprávní ochrany. Tato smluvní autonomie je narušena a modifikována existencí povinně kolektivně spravovaných práv a rozšířené kolektivní správy. Mimo jejich rámec nositel práv tedy může svobodně rozhodovat, zdali bude vykonávat svá majetková práva sám, či zdali jejich výkon svěří kolektivnímu správci. Dobrovolně kolektivně spravovanými právy jsou tedy všechna ta majetková práva autorská a majetková práva s právem

⁵³ Až na výjimku v případě hromadné smlouvy dle § 101 odst. 9 písm. d), ze které se nelze vyvázat.

⁵⁴ Česká televize televizním vysíláním užije několik stovek tisíc až milióny hudebních děl ročně.

autorským související, nespádající do režimu povinně kolektivně spravovaných práv dle § 96 odst. 1 ani do tzv. rozšířené kolektivní správy práv dle § 101 odst. 9.

Zastupování kolektivním správcem v tomto případě vzniká na smluvním základě. Právu nositele práv zvolit, zda výkon dobrovolně kolektivně spravovaných práv bude vykonáván kolektivním správcem, odpovídá povinnost kolektivního správce toto zastoupení přijmout. Hovoříme o tzv. kontraktační povinnosti kolektivního správce⁵⁵. Jejím účelem je vyvažování dominantní pozice kolektivního správce na trhu, jelikož tento by mohl v případě neexistence kontraktační povinnosti diskriminovat pro něj hospodářsky nezajímavé nositele práv a soustředit se pouze na zastoupení silných a finančně zajímavých nositelů práv. Součástí kontraktační povinnosti je i povinnost nabídnout nositeli práv stejné podmínky zastoupení za stejných podmínek. Při opačném postupu by kolektivní správce svým jednáním mohl naplňovat znaky zneužití dominantní pozice v rozporu s právem na ochranu hospodářské soutěže. Kontraktační povinnost ovšem není neomezená, neznamená to tedy, že by si nositel práv mohl diktovat podmínky. Kolektivní správce má za všech okolností povinnost jednat v souladu se zásadami péče řádného hospodáře, odborně a v rámci uděleného oprávnění. Navíc nositel práv, dožadující se zastoupení, může být v souladu se zásadou hospodárnosti kolektivním správcem nejprve vyzván k prokázání užití předmětů ochrany, o jejichž zastoupení žádá.

Poté, co nositel práv pověří kolektivního správce správou těchto práv, nesmí již sám dále tato práva vykonávat individuálně, např. prostřednictvím uzavíráním licenčních smluv. V případě, že takovou smlouvu uzavře, nejedná se o neplatný úkon, ale o porušení závazkového vztahu mezi ním a kolektivním správcem.

4 Kolektivní správci

Kolektivním správcem je dle autorského zákona⁵⁶ ten, kdo získal oprávnění k výkonu kolektivní správy, přičemž o tomto procesu pojednávám níže. AutZ v § 98 odst. 8 uvádí, že výkon kolektivní správy není výkonem podnikatelské činnosti ani živností. Kolektivní správci tedy nevykonávají svou činnost za účelem dosažení zisku, ale mohou pouze požadovat pokrytí účelně vynaložených výdajů. Kolektivní správa musí být vykonávána jako činnost hlavní, k jejímu výkonu pak není kromě oprávnění k výkonu kolektivní správy nutné žádné další oprávnění, ať už živnostenské či jiné, jelikož kolektivní správa není dle autorského zákona podnikáním. Kolektivní správce může v rámci své činnosti vykonávat další činnosti, ke kterým

⁵⁵ Dle § 100 odst. 1, písm. b) AutZ.

⁵⁶ Dle § 97 odst. 1 AutZ.

již potřebuje příslušná živnostenská či jiná oprávnění. Častý je zejména výkon agenturního zastupování, právní pomoci či různých administrativních činností.⁵⁷

4.1 Oprávnění k výkonu kolektivní správy

Kolektivní správu na území České republiky může vykonávat pouze právnická osoba, která získá oprávnění k výkonu kolektivní správy od Ministerstva kultury. Toto oprávnění má podobu státní koncese a při splnění zákonných náležitostí je na něj právní nárok.⁵⁸ O udělení oprávnění rozhoduje na základě žádosti Ministerstvo kultury ve správním řízení, ve kterém se subsidiárně použije správní řád. Zákon obsahuje také devadesátidenní lhůtu k dokončení řízení, avšak s jejím nesplněním nespojuje žádné právní konsekvence. Výčet náležitostí, které jsou obsahem žádosti či jejích příloh, obsahuje autorský zákon v ustanovení § 98 odst. 2, 3. Autorský zákon dříve obsahoval požadavek místa sídla kolektivního správce v ČR. Novelou autorského zákona⁵⁹ byl tento požadavek odstraněn, jelikož byl ve zjevném rozporu s právem na svobodu usazování⁶⁰.

Kolektivním správcem se může stát pouze právnická osoba, která přímo či nepřímo sdružuje zastupované nositele práv. Toto spojení může být podobu přímého členství v osobě, či nepřímého vztahu, kdy je potřeba dokázat spojení se zastupovanými nositeli práv jiným způsobem. Přímé členství v osobě kolektivního správce je často vnitřními předpisy spojeno s určitým časovým a finančním limitem, které musí nositel práv splnit, aby se stal členem. Například členství v kolektivním správci OSA může dosáhnout autor hudby, autor textu, dědic těchto osob, či nakladatel, pokud byli zastupováni alespoň pět let a dosáhli určité výše odměn prostřednictvím OSA.

Kolektivní správa je činností neziskovou; zákon přímo stanoví, že kolektivní správa není podnikáním. Přestože by bylo možné uvažovat o různých právních formách, které by mohly být

⁵⁷ Tak je tomu především u DILIA, u OSA či Intergram se jedná téměř zcela o činnosti spojené a užitelné kolektivní správě.

⁵⁸ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 777.

⁵⁹ Srovnej zákon č. 168/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ TŮMA, Pavel. *Nad problematikou souladu českého autorského práva s právem ES*.

<http://www.epravo.cz/top/clanky/nad-problematikou-souladu-ceskeho-autorskeho-prava-s-pravem-es-17035.html>.

vhodné pro výkon kolektivní správy,⁶¹ v ČR je jedinou právní formou existujících kolektivních správců občanské sdružení⁶².

Dalším požadavkem je osobní výkon kolektivní správy. Výjimkou z tohoto ustanovení je přípustnost pověření zahraniční osoby vykonávající na území jiného státu kolektivní správu pro stejná práva. V tomto případě se jedná o nezbytnou výjimku umožňující fungování recipročních smluv uzavíraných mezi kolektivními správci v různých zemích za účelem vzájemného zastupování jejich repertoárů. Druhou výjimkou je možnost zastoupení jiným tuzemským kolektivním správcem, sleduje-li se tím účelný výkon kolektivní správy. Taková situace zpravidla nastává ve chvíli, kdy je několik kolektivních správců oprávněno vybírat odměny za užití stejného druhu práv, ale pro jiné skupiny nositelů práv. V takové situaci je účelnější a hospodárnější výběr celé výše odměn jedním kolektivním správcem a následné rozúčtování kolektivním správcům ostatním.

K účelnosti výkonu kolektivní správy se nedávno vyjádřil i NSS:

*Podmínka účelnosti dobrovolné kolektivní správy majetkových práv autorských a majetkových práv souvisejících s právem autorským uvedená v § 98 odst. 6 písm. b) zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, bude naplněna tam, kde je pro nositele práv nemožné nebo velmi obtížné kontrolovat užití děl (či jiných předmětů ochrany) a uplatňovat individuálně právo na odměnu za udělení licence k užití a kde je na druhé straně i pro zájemce o díla (či o jiné předměty ochrany) obdobně obtížné získávat příslušné licence k jejich užití od jednotlivých nositelů práv.*⁶³

Zásadní podmínkou udělení oprávnění k výkonu je to, aby pro daná práva a skupinu nositelů práv již nebylo vydáno jiné oprávnění k výkonu kolektivní správy. Autorský zákon tedy vytváří situaci, kdy pro stejnou „sadu“ práv nemohou existovat ve stejnou chvíli dva či více kolektivních správců. Tímto je tedy zákonem zaveden zákonný monopol již existujících kolektivních správců. To je České republice vytýkáno ze strany Evropské komise⁶⁴, jelikož je tím omezován volný pohyb služeb v rámci Unie. Jedná se ovšem do jisté míry o technikálii, jelikož ve všech zemích EU existuje a funguje faktický, administrativní monopol kolektivních

⁶¹ Mohlo by se jednat o společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti i družstva, jejichž předmětem není podnikání. Je nutno podotknout, že tento způsob fungování neziskových společností v ČR není příliš obvyklý.

⁶² Na základě zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

⁶³ Dle rozsudku NSS č. j. 5 As 38/2008 - 288.

⁶⁴ Více na http://ec.europa.eu/ceskarepublika/press/press_releases/08081786_cs.htm.

správce ohledně jimi zastupovaných práv. Jde spíše o navození stavu, ve kterém legislativy členských zemí budou připraveny pro případnou liberalizaci.

4.2 Následný dozor

Dozor nad kolektivními správci v České republice vykonává dle autorského zákona Ministerstvu kultury. Kolektivní správce je povinen podmínky stanovené k získání oprávnění k výkonu kolektivní správy dodržovat po celou dobu jejího výkonu a ztráta těchto předpokladů je jedním z důvodů, se kterými autorský zákon pojí odebrání oprávnění. Ministerstvo dále sleduje a hodnotí činnost kolektivního správce z hlediska řádného a účelného výkonu kolektivní správy a souladu se zásadami péče řádného hospodáře. Další z podmínek, jejichž plnění je od kolektivního správce požadováno, je zákaz diskriminačního chování. To se může projevovat jak vzhledem k nositelům práv, především co se týče podmínek zastupování či pravidel rozdělení a vyplácení vybraných odměn, tak i vůči uživatelům, kterým musí být předměty ochrany poskytovány k užití za stejných podmínek ve stejných situacích a naopak za rozdílných podmínek při rozdílných situacích, jinak by mohlo jednání kolektivního správce porušovat pravidla hospodářské soutěže. Ovšem sledování a dozor nad dodržováním pravidel hospodářské soutěže je činností, která nespadá pod Ministerstvo kultury, ale pod Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ("ÚOHS"), jenž v této oblasti již několikrát rozhodoval, především co se týče cenové diskriminace a možného zneužití dominantního postavení soutěžitele.

Nejasnosti ohledně rozdělení kompetencí mezi Ministerstvem kultury a ÚOHS, které panovaly před novelou autorského zákona v roce 2005, vedly k neaktivitě a neuspokojivému výkonu státního dohledu v této oblasti.⁶⁵

Ministerstvo kultury má právo požadovat od kolektivního správce informace a součinnost ohledně dohledu nad jeho výkonem. Ministerstvo soustavně dohlíží na to, zda kolektivní správce dodržuje podmínky předepsané zákonem pro výkon kolektivní správy, jakožto i podmínek, předepsaných kolektivnímu správci v rámci uděleného oprávnění. Při zjištění vad ukládá ministerstvo povinnosti, kterými stanoví způsob a lhůty k nápravě. Při jejich nedodržení může ukládat kolektivnímu správci pokuty až ve výši 100 000,- Kč, a to i opakovaně, až do celkové výše 500 000,- Kč.

⁶⁵ TELEEC Ivo. *Okolnosti novely autorského zákona*. Právní rádce. 2005, č.3.

4.3 Odnětí oprávnění

Při závažném porušení pravidel výkonu kolektivní správy může ministerstvo oprávnění odejmout. Autorský zákon v ustanovení § 99 odst. 1 stanoví, kdy Ministerstvo kultury odejmout oprávnění musí. Jedná se o situace, kdy je dodatečně zjištěno nesplnění zákonných předpokladů udělení oprávnění a v případě, že o odejmutí kolektivní správce sám požádá. Ustanovení § 99 odst. 2 AutZ pak stanoví případy, kdy Ministerstvo kultury oprávnění odebrat může. Jedná se o případy, kdy kolektivní správce porušuje zákonné povinnosti a nezjedná nápravu ve stanovené lhůtě. Lze tedy uvést, že odnětí oprávnění bude zásadně opatřením krajním, které nastoupí až po vyčerpání ostatních možností, které Ministerstvo kultury v rámci dozorové pravomoci má.

V nedávné době vedlo Ministerstvo kultury řízení o odnětí části oprávnění s kolektivním správcem OAZA. Odňata měla být část oprávnění pokrývající ryze zvukovou tvorbu. Řízení bylo nakonec zastaveno bez rozhodnutí ve věci samé vzhledem k nejednoznačnému vyznění znaleckých posudků.⁶⁶

4.4 Přehled kolektivních správců v České republice

V rámci České republiky existuje šest kolektivních správců.⁶⁷ V blízké době se neočekává vznik žádného nového kolektivního správce. V únoru 2011 byla s konečnou platností zamítnuta žádost Bezpečnostní softwarové asociace – Svazu softwarové ochrany, která byla podána již v dubnu 2001 a která je zajímavá řadou otázek, jež v rámci jejího řešení vyvstaly a byly řešeny soudy na různých stupních včetně ESD. Žádost směřovala k vydání oprávnění k výkonu kolektivní správy majetkových práv autorů počítačových programů, a to konkrétně ohledně:

Povinně kolektivně spravované právo na užití díla kabelovým přenosem dle § 96 odst. 1 písm. c) autorského zákona a ohledně výkonu správy dobrovolně kolektivně spravovaných práv na pronájem počítačových programů jakožto autorských děl dle § 12 odst. 4 písm. c) autorského zákona a práva na sdělování díla veřejnosti dle § 12 odst. 4 písm. f) autorského zákona, a to: 1.práva na zpřístupňování počítačových programů, jakožto autorských děl způsobem, že kdokoliv může mít k nim přístup v místě a čase podle své vlastní volby, zejména počítačovou nebo obdobnou sítí podle § 18 odst. 2 autorského zákona, 2.práva na vysílání počítačových programů, jakožto autorských děl televizi podle § 21 autorského zákona, 3.práva na provozování

⁶⁶ Neveřejné vyjádření odboru autorského práva Ministerstva kultury České republiky.

⁶⁷ Stav k 31.7.2011.

*rozhlasového či televizního vysílání u počítačových programů, jakožto autorských děl podle § 23 autorského zákona, 4.práva na vystavování počítačových programů, jakožto autorských děl.*⁶⁸

Rozhodnutí Ministerstva kultury, kterým byla žádost zamítnuta, bylo následně napadeno u Vrchního soudu v Praze, jenž rozhodnutí ministerstva potvrdil. Věc dále putovala k Nejvyššímu správnímu soudu, který rozhodnutí ministerstva zrušil pro procesní pochybení.

Věc pokračovala dalším zamítnutím ze strany ministerstva a dalším napadením u Městského soudu v Praze a kasační stížností k NSS. Ten v rámci projednávání věci položil předběžnou otázku k ESD, jestli podléhá grafické znázornění počítačového programu autorskoprávní ochraně poskytované právem EU. ESD ve věci rozhodl tak, že grafické znázornění se takové ochraně v rámci směrnice Rady 91/250/EHS netěší, ale že se jí může týkat ochrana poskytovaná Informační směrnicí⁶⁹, za předpokladu, že by se jednalo o autorské dílo. Dále ESD také rozhodl, že televizní přenos grafického znázornění počítačového programu není sdělováním díla veřejnosti.⁷⁰ NSS na základě rozhodnutí ESD s konečnou platností potvrdil správnost zamítnutí této žádosti především s tím, že výkon kolektivní správ části práv, o které sdružení požádalo, by bylo neúčelné, a u druhé části těchto práv NSS rozhodl, že nepoživají autorskoprávní ochrany dle Informační směrnice ani autorského zákona. Dle NSS by sice tato práva mohla být chráněna jako autorská díla, ale o výkon těchto práv sdružení ve své žádosti nežádalo. Zároveň NSS v souladu s rozhodnutím ESD rozhodl, že televizní přenos grafického uživatelského prostředí počítačového programu není sdělováním autorského díla veřejnosti ve smyslu autorského zákona⁷¹ ani Informační směrnice⁷².

4.4.1 INTERGRAM

Intergram, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů o.s, byl založen v roce 1990 jako organizace zastupující výkonné umělce a výrobce zvukových a obrazových nosičů v jejich majetkových právech. Na základě několika oprávnění vykonává kolektivní správu k povinně kolektivně spravovaným právům:

(a) užití uměleckého výkonu, zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům,

⁶⁸ Rozhodnutí Městského soudu v Praze, spis. zn. 9 Ca 224/2005 – 131.

⁶⁹ Směrnice 2001/29/ES Evropského parlamentu a Rady Evropské unie o harmonizaci některých aspektů autorského práva a práv souvisejících v informační společnosti.

⁷⁰ Věc C-393/09 - Bezpečnostní softwarová asociace - Svaz softwarové ochrany proti Ministerstvu kultury.

⁷¹ Dle § 18 odst. 1 AutZ.

⁷² Dle čl. 3 odst. 1 směrnice 2001/29/ES.

vysíláním rozhlasem nebo televizí,

(b) užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí,

(c) zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově-obrazového záznamu,

(d) pronájem originálu nebo rozmnoženiny výkonu výkonného umělce na zvukový nebo zvukově-obrazový záznam,

(e) užití kabelových přenosů živých výkonů a výkonů zaznamenaných na zvukový záznam.

K 30. 4. 2010 zastupoval Intergram celkem 12 100 výkonných umělců, či jejich dědiců, 828 souborů a 694 výrobců zvukových či zvukově obrazových záznamů, dalších 66 000 nositelů práv Intergram zastupuje v rámci výkonu povinné kolektivní správy. Intergram má 30 recipročních smluv s kolektivními správci v 23 zemích. Za rok 2010 dosáhlo inkaso částky 359 000 000 Kč.⁷³

4.4.2 OSA

OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním je nejstarším českým kolektivním správcem s historií sahající do roku 1919. Jako ostatní kolektivní správci v České republice má právní formu občanského sdružení. O jeho historii se dá s mírnou nadsázkou mluvit jako o historii kolektivní správy v Československu a České republice. OSA při výkonu kolektivní správy zastupuje práva autorů hudby, autorů textu, nakladatelů hudebních děl a dědiců výše zmíněných skupin. Na základě několika oprávnění udělených Ministerstvem kultury⁷⁴ OSA vykonává kolektivní správu k povinně kolektivně spravovaným právům:

(a) práva na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahrany nosič takového záznamu,

(b) práva na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam,

(c) práva na kabelový přenos děl.

Smluvně se lze nechat OSA zastoupit k majetkovým právům autorským a majetkovým právům s právem autorským souvisejících:

⁷³ Dle zprávy o hospodaření Intergram o.s. za rok 2010.

⁷⁴ Srovnej č.j. 4449/2001 ze dne 28.2.2001, č.j. 1306/2003 ze dne 30.1.2003, č.j. 10334/2006 ze dne 27.10.2006, ve znění ze dne 8.11.2006.

- (a) při veřejném provozování děl fyzickými osobami při živém provozování a jeho přenosu nebo prostřednictvím technických zařízení při provozování ze záznamu a jeho přenosu a provozování rozhlasového či televizního vysílání,*
- (b) při vysílání děl rozhlasem nebo televizí a přenosu rozhlasového a televizního vysílání,*
- (c) při rozmnožování děl v provedení výkonnými umělci,*
- (d) při rozšiřování rozmnoženin děl zaznamenaných na zvukových nebo zvukově obrazových nosičích jejich prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva,*
- (e) při pronájmu a půjčování rozmnoženin děl zaznamenaných na zvukových nebo zvukově obrazových nosičích,*
- (f) při dalším sdělování děl veřejnosti včetně zpřístupňování děl způsobem, při kterém kdokoli může mít k nim přístup na místě a v čase podle své vlastní volby, zejména počítačovou nebo obdobnou sítí.*

V současné době OSA zastupuje 6 834 všech druhů autorů⁷⁵, 83 nakladatelů a 2598 dědiců. V roce 2010 OSA uzavřela smlouvu o zastoupení s 365 autory a 3 nakladateli.^{76 77} Institutem odlišným od zastupování je členství v OSA, které kvalifikované skupině zastupovaných umožňuje podílet se na chodu a rozhodování o nejdůležitějších otázkách fungování OSA. Členství je vykonáváno především formou práva na informace a účasti a volebního práva na valné hromadě sdružení. K získání členství je nutné splnit podmínky předpokládané stanovami OSA. Především se jedná o dobu pěti let, po kterou musel být žadatel zastoupen pro výkon kolektivní správy sdružením. Dále žadatel musí splnit kritérium minimální výše autorských odměn inkasovaných prostřednictvím OSA v posledních čtyřech letech, případně souhrnné částky za posledních pět let⁷⁸. Konkrétní výše se liší podle toho, zdali se má členem stát autor hudby či textu, příp. nakladatel. Autoři hudby vážné mají tento limit snížený. Členů OSA je v současné době 565, z čehož připadá 302 na autory populární hudby, 96 skladatelů vážné hudby, 100 textařů, 20 nakladatelů a 47 dědiců majetkových práv.

Co se týče výše a rozúčtování autorských odměn, bylo v roce 2010 vybráno celkem 818 600 000,- Kč, z čehož 801 377 000,- Kč připadalo na licence.⁷⁹ Z těchto odměn připadlo 149 210 000,- Kč na účelně vynaložené náklady a částka 641 114 000,- Kč byla rozúčtována nositelům práv. Celkem byly vyplaceny odměny za užití 288 000 různých hudebních děl.

⁷⁵ OSA rozlišuje autory na autory hudby vážné, autory hudby populární a autory textu.

⁷⁶ Počet nově zastupovaných nakladatelství každoročně klesá.

⁷⁷ Ročenka OSA 2010.

⁷⁸ Dle stanov OSA registrovaných Ministerstvem vnitra pod č.II/s-OS/1-29038/96-R.

⁷⁹ Dle ročenky OSA 2011.

Co se týče mezinárodních aktivit, uzavřela OSA celkem 114 smluv se 74 zahraničními autorskými organizacemi v celém světě.⁸⁰ Fenomémem kolektivní správy u nás i v celé Evropě je neustále se zvyšující podíl odměn plynoucích do zahraničí. OSA v roce 2010 vyplatila odměny celkem 84 tisícům zahraničních autorů a 4 800 českým autorům. Celkem bylo do zahraničí v roce 2010 rozúčtováno 165 000 000,- Kč, zatímco ze zahraničí OSA inkasovala 59 320 000,- Kč, přičemž tento nepoměr každoročně ještě narůstá. Navíc zcela jistě do zahraničí putovala ještě značná část odměn rozúčtovaných českým nakladatelům, jelikož ty často fungují jako sub-nakladatelé zahraničních nakladatelů a velkou část odměn odvádějí.

OSA vytváří také řadu aktivit v oblasti podpory kultury, především pak hudebních festivalů a hudebních cen prostřednictvím programů Partnerství OSA a Hudební nadace OSA.⁸¹ Hudební nadace OSA v roce 2010 přispěla celkovou částkou 1 135 000,- Kč několika desítkám projektů. OSA také každoročně pořádá "Výroční ceny OSA".

4.4.3 OAZA

Vznik Ochranné asociace zvukařů - autorů spadá do roku 2001 s tím, že již od podání žádosti o vydání oprávnění k výkonu kolektivní správy pro některá majetková práva zvukařů (mistrů zvuku) byly vedeny diskuse a spory ohledně toho, zda-li má výsledek činnosti zvukařů charakter autorského díla a zdali jsou tedy vůbec zvukaři nositeli majetkových práv s právem autorským souvisejícím. V červnu 2003 došla Ministerstvu kultury žádost o výkon kolektivní správy odůvodněná tím, že výkon některých těchto práv byl ze zákona povinně kolektivně spravovaný, ale nebyl v té době žádným kolektivním správcem vykonáván. Ministerstvo kultury v rámci řízení podle ustanovení § 98 AutZ žádost zamítlo s poukazem na neúčelnost výkonu kolektivní správy a nezajištění reciprocitu výkonu těchto kolektivně spravovaných práv pro zahraniční autory v České republice a pro české autory v zahraničí.⁸² Věc byla asociací napadena u Městského soudu v Praze, který rozhodnutí Ministerstva kultury zrušil a vrátil mu věc k novému projednání.

V tomto novém řízení proběhlo dokazování ohledně výše zmiňovaného charakteru výsledku činnosti zvukaře, především prostřednictvím znaleckého posudku, který následně takovou možnost připustil. S přihlédnutím k tomuto posudku Ministerstvo kultury v listopadu 2006 vydalo rozhodnutí nové, ve kterém asociaci oprávnění udělilo.⁸³

⁸⁰ Stav k 28.4. 2011.

⁸¹ Hudební nadace byla zřízena OSA v roce 1998, za účelem podpory hudebních projektů.

⁸² Oprávnění k výkonu kolektivní správy, spisová značka 10145/2003.

⁸³ Tamtéž.

OAZA spravuje povinně kolektivně spravované práva nositele práv – zvukaře. Jedná se konkrétně o:

- (a) právo na odměnu za zhotovení rozmnožení díla pro osobní potřebu na podkladu zvukového nebo zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu,*
- (b) právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu či rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový či zvukově obrazový záznam,*
- (c) právo na užití kabelovým přenosem.*

Inkaso odměny za právo uvedené v písm. (a) vykonává OSA, která příslušnou částku dále převádí na OAZA, která s ní dále nakládá v souladu s rozúčtovacím řádem OAZA.

Mezi dobrovolně kolektivně spravovaná práva, které OAZA spravuje, patří

- (a) právo na rozmnožování,*
- (b) právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla,*
- (c) právo na zpřístupňování díla veřejnosti způsobem, že kdokoliv může mít k němu přístup na místě a v čase podle své vlastní volby, zejména počítačovou nebo obdobnou síť,*
- (d) právo na nedivadelní provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla,*
- (e) právo na vysílání díla rozhlasem či televizí podle,*
- (f) právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla.*

OAZA pověřila pro rok 2011 výběrem autorských odměn za kolektivně spravované právo provozování rozhlasového či televizního vysílání kolektivního správce Intergram, který nyní k těmto užitím uzavírá licenční smlouvy s uživateli a vybírá odměny za tato užití.

Na mezinárodním poli nemá OAZA příliš mnoho možností, jelikož v současné době fungují pouze tři ochranné organizace zvukařů vykonávající kolektivní správu na celém světě. Reciproční ochrana práv zastupovaných v zahraničí a opačně tak nepřipadá v úvahu.

4.4.4 OOA-S

Ochranná organizace autorská - Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl vykonává kolektivní správu pro nositelé práv k dílům výtvarným, jako jsou díla malířská, grafická nebo sochařská, k dílům fotografickým a k dílům vyjádřeným postupem podobným fotografii, k dílům užitého umění, k výtvarným dílům

audiovizuálně užitým, jako jsou díla kameramanů, scénografů a kostýmních výtvarníků, a k dílům architektonickým včetně děl urbanistických.⁸⁴ Z povinně kolektivně spravovaných práv OOA-S zastupuje

(a) právo na užití kabelovým přenosem děl

(b) právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukově obrazový záznam

(c) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu na podkladě zvukově obrazového záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu

(d) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě grafického vyjádření jejím přenesením pomocí přístroje k zhotovování tiskových rozmnoženin na jiný hmotný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby.

Dále spravuje tato dobrovolně kolektivně spravovaná majetková práva:

(a) právo na rozmnožování díla podle

(b) právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla

(c) právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla

(d) právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla

(e) právo na sdělování díla veřejnosti jeho zpřístupňováním v nehmotné podobě, včetně zpřístupňování způsobem, že kdokoli může mít k dílu přístup v místě a čase podle své vlastní volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí

(f) právo na provozování díla ze záznamu a jeho přenos

(g) právo na vysílání díla

(h) právo na přenos televizního vysílání

(i) právo na provozování televizního vysílání díla

4.4.5 Gestor – ochranný svaz autorský

Gestor je na základě oprávnění k výkonu kolektivní správy uděleného Ministerstvem kultury⁸⁵ výhradním kolektivním správcem práva na odměnu při opětném prodeji originálu

⁸⁴ Rozhodnutí o vydání oprávnění MK 4365/2009 OAP ze dne 5.8.2009.

⁸⁵ Oprávnění č.j. 5106/2001, ze dne 24.5.2002.

výtvarného díla uměleckého^{86 87}. V současné době vede seznam zhruba 7 200 autorů výtvarných děl uměleckých, přičemž 240 autorů bylo zaregistrováno k výplatě.⁸⁸ K zastoupení autora a výběru jeho autorských odměn nepotřebuje Gestor žádné smluvní ujednání s takovým autorem, vzniká přímo ze zákona, jelikož se jedná o povinně kolektivně spravované právo. Toto právo také nelze vykonávat prostřednictvím jiného kolektivního správce, ani individuálním výkonem tohoto práva samotným autorem. GESTOR dále zastupuje řadu zahraničních autorů na základě recipročních smluv⁸⁹. Od roku 2008 je GESTOR členem CISAC.

Členství ve sdružení není omezeno ani výší autorských odměn ani dobou zastupování⁹⁰, ale váže se na prokázání „opětovného“ užití díla daného autora. Užitím se v tomto případě myslí opětový prodej autorského díla výtvarného. Současný počet členů jsem nebyl schopný dohledat, ovšem toto číslo je pravděpodobně menší než 100, jelikož v opačném případě by dle stanov musela valná hromada sdružení zvolit dozorčí radu, což dosud nebylo učiněno.

V rámci výkonu výhradního oprávnění Gestor monitoruje prodej výtvarných děl uměleckých v aukcích, obchodech s uměním apod., přičemž kvalifikované osoby⁹¹ mají informační povinnost vůči Gestor ohledně opětovných prodejů těchto děl. Za nesplnění této povinnosti se dopouští přestupku a hrozí jim pokuta ve výši až 50 000,-Kč.

4.4.6 DILIA

DILIA je na našem území druhou nejstarší organizací v oblasti kolektivní správy.⁹²

V současné podobě zastupuje autory děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických, pantomimických, audiovizuálních⁹³, scénické hudby zvláště vytvořené pro užití v díle dramatickém, choreografickém a pantomimickém s výjimkou hudby užití ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům, děl vědeckých včetně děl kartografických a dabingové režiséry, kteří jsou autory mluvené složky audiovizuálních děl v jiném jazyce.

⁸⁶ V mezinárodní terminologii jde o tzv. droit de suite.

⁸⁷ Definici výtvarného díla uměleckého obsahuje AutZ v § 24 odst. 3.

⁸⁸ Dle <http://www.gestor.cz/cs/seznam-autoru/kolektivni-sprava/>, stav k 31.7.2011.

⁸⁹ K 31.7.2011 jich bylo celkem 16, až na jednu výjimku výhradně s evropskými kolektivními správci, <http://www.gestor.cz/cs/reciprozni-smlouvy-a-odkazy/>.

⁹⁰ Což by vzhledem k tomu, že se jedná o kolektivní správu povinnou, bylo nelogické.

⁹¹ Jsou jimi osoby soustavně obchodující s uměleckými díly.

⁹² Založena byla v roce 1949 a od roku 1952 jí bylo výhradně povoleno udílení svolení k veřejnému provozování chráněných děl slovesných, dramatických, hudebně-dramatických, choreografických a pantomimických, k užití těchto děl k přenesení na nástroje nebo na jiná zařízení určená k mechanickému přednesu, jakož i k veřejnému přednesu takovými nástroji nebo zařízeními, k šíření těchto děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky; k provádění zfilmovaných děl slovesných ve veřejných kinech.

⁹³ Autorem audiovizuálního díla je dle § 63 odst. 1 AutZ režisér.

DILIA vykonává správu majetkových práv k těmto povinně kolektivně spravovaným právům

- (a) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu,*
- (b) právo na užití díla kabelovým přenosem,*
- (c) právo na přiměřenou odměnu za pronájem díla, (d) právo na odměnu za půjčování díla v knihovnách a vzdělávacích zařízeních,*

Výběrem odměn dle (a) byla pověřena OSA, který příslušnou částku převádí na DILIA.

V rámci dobrovolné kolektivní správy zastupuje DILIA nositele práv ve výkonu:

- (a) užití díla vysíláním rozhlasem či televizí,*
- (b) užití díla provozováním rozhlasového či televizního vysílání,*
- (c) užití díla provozováním ze zvukového či zvukově obrazového záznamu a přenosem takového provozování,*
- (d) užití díla půjčováním jeho originálu nebo rozmnoženiny,*
- (e) užití díla živým nedivadelním provozováním a přenosem takového provozování,*
- (f) užití díla pronájemem jeho originálu nebo rozmnoženiny,*
- (g) užití díla zhotovením jeho elektronické rozmnoženiny,*
- (h) užití díla jiným než kabelovým přenosem vysílání.*

Jak bylo uvedeno, agentura DILIA se nezabývá pouze kolektivní správou, ale její vedlejšími činnostmi jsou také hudební, divadelní, literární a mediální agenturní zastupování a poskytování právní pomoci.

5 Mezinárodní aspekty kolektivní správy

5.1 Mezinárodní úprava kolektivní správy

V rámci mezinárodních mnohostranných úmluv je upravena velká část materie autorského práva. Oblast kolektivní správy je ovšem výjimkou, jelikož je až na dílčí ustanovení ponechána na národních úpravách. Ta ovšem nesmí svojí úpravou porušovat práva přiznaná těmito mezinárodními úpravami, jako tomu například dlouhou dobu bylo v Československu od roku 1965, kdy Ministerstvo kultury a potažmo jím určené kolektivní správci mohli výhradně

rozhodovat o udělení svolení k užití díla tuzemského autora v zahraničí.⁹⁴ Důvod pro absenci mezinárodní úpravy je dán především historicky teritoriální povahou kolektivní správy, která je dodnes vykonávána zpravidla kolektivním správcem z místa sídla nositele práva a její výkon v jiných teritoriích je prováděn na základě recipročních smluv mezi kolektivními správci.

5.2 Legislativa EU upravující autorské právo resp. kolektivní správu

Kolektivní správa na unijní úrovni není upravena, až na ojedinělá ustanovení, ve směrnících harmonizujících autorské právo⁹⁵. Během roku 2004 se hovořilo o možnosti vydání směrnice upravující kolektivní správu závazným způsobem, nakonec však Komise vydala pouze doporučení ohledně výkonu kolektivní správy pro online služby, kterému chyběla závaznost.⁹⁶ Toto doporučení, o kterém více píše v části deváté této práce, volalo po zavedení možnosti celoevropského licencování a možnosti nositelů práv zvolit si pro kolektivní správu svých práv kolektivního správce z jakékoliv země a nadto mu přiznat oprávnění k udělení svolení k užití předmětu ochrany na celém území EU. Znovu se otázka evropské úpravy kolektivní správy stala aktuální v roce 2007, kdy Evropský parlament vyzval Komisi k přijetí směrnice, která by kolektivní správu regulovala závazně. Od té doby se žádný takový dokument, ani jeho návrh, neobjevili. V květnu 2011 předložila Evropská komise návrh směrnice o některých povolených užitích osiřelých děl⁹⁷, která s kolektivní správou souvisí a která by měla usnadnit šíření osiřelých děl jejich zpřístupněním na internetu, čímž by byl zajištěn legální přístup k nim pro všechny. Jedna z jeho variant přitom počítá se zařazením děl označených za osiřelé do modelu

⁹⁴ Srovnej s důvodovou zprávou k návrhu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

⁹⁵ Jsou to zejména Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským, v platném znění, Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu, Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany práva autorského a určitých práv s ním souvisejících, v platném znění, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětovný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

⁹⁶ Doporučení Komise ze dne 18. května 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorského práva a práv s ním souvisejících pro zákonné on-line hudební služby.

⁹⁷ Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých povolených způsobech užití osiřelých děl.

rozšířené kolektivní správy. Na konec roku 2011 případně na rok 2012 se předpokládá předložení návrhu směrnice o kolektivní správě.

5.3 CISAC⁹⁸

CISAC je nejdůležitější a nejstarší mezinárodní organizace v oblasti kolektivní správy, která sdružuje 229 autorských organizací ze 121 zemí celého světa. Z českých kolektivních správců je již od vzniku CISAC v roce 1926 členem OSA, dalšími členy jsou Gestor a Dillia. Vliv CISAC na své členy je spíše vlivem faktickým a doporučujícím, jelikož organizace jako taková nemá žádné exekutivní pravomoci nad svými členy, vyjma vyloučení, či spíše pozastavení členských práv. Takto například CISAC v roce 2007 zařadil používání CIS-Net (systém evidence děl a zainteresovaných stran) jako podmínku členství a fakticky tedy docílil masové adopce tohoto systému.

Největší hrozbou pro členské organizace, které se nepodrobí doporučením a iniciativám CISAC, případně náhodné evaluaci, kterou mezi svými členy provádí na základě různých kritérií, je pak faktický dopad na kredibilitu takové členské společnosti. Zjištění závažných nedostatků a následná ztráta důvěryhodnosti takové organizace může způsobit i vypovězení recipročních smluv, pokud se jiné autorské organizace obávají o způsob výkonu správy svých repertoárů.

Důležitým projektem v oblasti řádného, hospodárného a transparentního výkonu kolektivní správy je program "Professional Rules"⁹⁹, v rámci kterého se CISAC snaží sjednocovat pravidla pro výkon kolektivní správy mezi svými členy. Nedodržení či neimplementování doporučení z tohoto programu může vést i k zániku členství.

Další z důležitých iniciativ CISAC je Common Work Registration (CWR), která nakladatelům a kolektivním správcům usnadňuje vzájemnou komunikaci, resp. registrace děl, ke kterým nakladatel vykonává nakladatelská, příp. sub-nakladatelská práva. Nutno ovšem dodat, že prozatím tento formát používají především velcí nakladatelé, kteří registrují největší množství děl. V současné chvíli CISAC pracuje na dalších dvou standardech. Common Royalty Distribution (CRD) by měl provést standardizaci vyúčtování autorských odměn mezi jednotlivými kolektivními správci, kteří mezi sebou uzavřeli reciproční smlouvu a dále se podílí na přípravě nového mezinárodního standardu International Standard Name Identifier (ISNI), který by měl propojit stávající systémy evidence děl a nositelů práv a umožnit tak jejich lepší fungování.

⁹⁸ Více na www.cisac.org/.

⁹⁹ <http://www.cisac.org/CisacPortal/listeArticle.do?numArticle=1030&method=afficherArticleInPortlet>.

5.4 GESAC¹⁰⁰

Je evropské zájmové sdružení, založené v roce 1990, sdružující organizace autorů a výkonných umělců ze zemí EU, Norska a Švýcarska. Z českých kolektivních správců je členem OSA. Úkolem sdružení je podpora a rozvoj spolupráce mezi členskými organizacemi a hájení jejich práv a zájmů. V souvislosti s tím by bylo určitě dobré zmínit úzký vztah sdružení k institucím EU, kdy GESAC je dokonce garantem některých programů EU v oblasti duševního vlastnictví. Např. prostřednictvím vedení projektu Phare působil GESAC mezi lety 1994 a 2000 i na našem území, kdy pomáhal ČR a potažmo kolektivním správcům v ČR naplnit kritéria členství v EU v oblasti pravidel a standardů kolektivní správy.

5.5 BIEM¹⁰¹

BIEM je mezinárodní organizace zastupující sdružení vykonávající kolektivní správu v oblasti mechanických práv pro nositele práv, kterými jsou autoři, výkonní umělci a nakladatelé. V ČR je takovýmto kolektivním správcem OSA, která je i členem. BIEM zastupuje zájmy a práva členských organizací v rámci mezinárodních panelů a jednání, především v rámci WIPO, UNESCO a TRIPS. Úzce přitom spolupracuje s ostatními organizacemi - CISAC a GESAC. Z praktické stránky jsou důležité také jeho jednání s IFPI (mezinárodní federace hudebního průmyslu), která sdružuje největší výrobce zvukových a zvukově obrazových záznamů, kteří jsou nejčastějšími a nejdůležitějšími uživateli mechanických práv. V rámci jednání s IFPI také BIEM stanoví podmínky a ustanovení standardní smlouvy, která je následně užívána členskými organizacemi BIEM.

6 Historie kolektivní správy

6.1 Historie kolektivní správy ve světě

Historie kolektivní správy práv autorských a práv souvisejících s právem autorským („kolektivní správa“) spadá do Francie konce 18. století, kde byla v roce 1777 založena kancelář na ochranu děl dramatických (Bureau de législation dramatique)¹⁰², která se na rozdíl od původních čistě cechovních sdružení starala i o ochranu majetkových práv svých členů, konkrétně se jednalo o práva veřejného provozování divadelním způsobem. Ve Francii také v polovině 19. století vzniká společnosti pro vybírání autorských odměn, ze které se později stala

¹⁰⁰ Více na www.gesac.org/.

¹⁰¹ Více na www.biem.org/.

¹⁰² Později se transformovala do podoby dodnes ve Francii fungující SACD.

společnost SACEM (Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musique), která ve Francii působí dodnes.

Živelný vznik a rozvoj ochranných organizací přišel s koncem 19. století a především během prvních dvou dekád 20. století. Od roku 1882 existuje v Itálii ochranná organizace SIAE a od roku 1898 v Německu existovala sdružení Genossenschaft Deutscher Komponisten (GDK), spravující práva veřejného provozování pro některé autory. Ta se transformovala v roce 1901 do organizace Genossenschaft Deutscher Tonsetzer (GDT) s dceřinou organizací Anstalt für musikalisches Aufführungsrecht (AFMA). Ta je zajímavá především tím, že již zcela fungovala na principech kolektivní správy tak, jak ji známe dnes. Organizace zastupovala autory hudby, textu, ale i nakladatele, mezi které rozdělovala inkasované odměny podle obecného klíče 50% pro autory hudby, 25% pro autory textu (pokud mělo dílo text) a 25% pro nakladatele.¹⁰³ Členové uzavírali smlouvy na 5 let, ve kterých zmocňovali organizaci k výkonu jejich majetkových práv k hudebním dílům. Při GDT také fungoval sociální fond, kam bylo odváděno 10% všech příjmů a který byl určen na vyplácení důchodů autorům, kteří již byli mimo produktivní věk.

Další organizace na ochranu práv autorů vzniká v Německu roce 1915 pod názvem GEMA a následujících zhruba 18 let je ve znamení sporů a konkurenčního boje mezi těmito organizacemi. Vyřešení této situace přišlo v roce 1933, kdy byly obě dosud fungující organizace sloučeny a nahrazeny nově vzniklou organizací STAGMA, která podřídila výkon kolektivní správy státní moci a jejím zájmům.

Na mezinárodním poli je nutné zmínit především mezinárodní konfederaci společností autorů a skladatelů (CISAC), která byla založena v roce 1926 osmnácti zakládajícími autorskými organizacemi, včetně československé OSA a která funguje dodnes a má velký vliv na sblížení fungování členských společností. Její vznik znamenal rychlý rozvoj recipročních smluv mezi jednotlivými autorskými organizacemi. Prostřednictvím reciproční smlouvy umožňuje jedna autorská organizace druhé udělovat svolení k užití děl z jejího repertoáru a vybírat za to autorské odměny a po odečtení dohodnutých nákladů tyto odměny převést zpět na organizaci, do jejíhož repertoáru dílo patří. Takto byl nejen výrazně zvětšen počet zastupovaných děl, která kolektivní správci mohli nabízet k užití ve svém teritoriu, ale také byl zajištěn výběr odměn i pro území, na kterých by autorské organizace kvůli teritoriální povaze autorských práv odměny nebyly schopny vybrat, čímž byl zvýšen příjem pro zastupované autory. Další mezinárodní organizace –

¹⁰³ DÜMLING, Albrecht. *Musik hat ihren Wert: 100 Jahre musikalische Verwertungsgesellschaft in Deutschland*. Regensburg : ConBrio, 2003. s. 262 a násl.

BIEM¹⁰⁴, vznikla jen o několik let později v roce 1929, v době prudkého rozvoje techniky a s tím spojeným rozmachem nových druhů přenosu a užití děl a především záznamů jejich interpretace. BIEM proto vznikla jako organizace sdružující kolektivní správce zastupující nositele práv v oblasti mechanických práv¹⁰⁵.

6.2 Počátky kolektivní správy v Československu

Historie kolektivní správy na území dnešní České republiky sahá do první a především druhé dekady 20. století.¹⁰⁶ Tehdy platným zákonem upravujícím autorské právo na našem území byl říšský zákon 197/1895 o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Tento zákon, který platil i po vzniku samostatného československého státu, jelikož byl do právního řádu recipován recepčním zákonem,¹⁰⁷ ještě neobsahoval výslovná ustanovení o kolektivní správě (či v tehdejší terminologii hromadné správě), ale i přesto již na jeho základě byla část českých autorů zastupována prostřednictvím zahraničních autorských organizací, především německé GEMA a rakouské AKM, která fungovala ve Vídni již od roku 1897. Pokud hovoříme o historii kolektivní správy na území Československa resp. České republiky, hovoříme téměř vždy také o historii OSA v některé z jejích několika právních forem. To platí téměř úplně až do roku 1990, kdy na našem území vznikají další kolektivní správci. Již v roce 1908 se poprvé začalo diskutovat o možnosti vzniku samostatné ochranné organizace pro české autory. Snahy o založení české organizace však neměly širokou podporu mezi autory, především z obavy o snížení jejich autorských honorářů a zůstaly tak nenaplněny až do vzniku samostatného Československa. Poté již pro české autory nebylo účelné ani hospodárné spoléhat se na zastoupení zahraničními ochrannými organizacemi.¹⁰⁸ V říjnu 1919 se tak konala ustavující valná hromada Ochranného sdružení československých skladatelů, spisovatelů a nakladatelů, které se zúčastnilo 5 ustavujících členů z řad autorů a 5 z řad nakladatelů. Účelem vzniku tohoto ochranného sdružení bylo hospodářské využití mimodivadelních provozovacích práv k dílům hudebním.¹⁰⁹ Těmto právům se také někdy říká „malá provozovací práva“, čímž je míněno jejich

¹⁰⁴ Více na <http://www.biem.org/>.

¹⁰⁵ Mechanická práva získali své jméno díky rozmachu mechanických způsobů přehrání na začátku 20. století. Šlo o různé typy jukeboxů a hracích skříní. I kvůli nim byla v roce 1908 revidována Bernská úmluva, aby pokryla také oblast těchto tzv. mechanických práv. Již v roce 1909 vzniklo v Německu první sdružení pro mechanická práva Anstalt für mechanisch-musikalische Rechte (AMMRE).

¹⁰⁶ Tyto snahy jsou spojeny především s osobou JUDr. Jana Löwenbacha.

¹⁰⁷ Zákon č.11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

¹⁰⁸ S rakouskou AKM byly z pochopitelných důvodů, tedy rozpadu Rakousko-Uherské monarchie zpřetrhány vazby; GEMA zase v poválečných letech musela přispívat na válečné reparace uvalené na Německo a musela tak snížit objem vyplácených autorských odměn.

¹⁰⁹ TELEČ, Ivo; TŮMA, Pavel. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007. s 748.

vymezení oproti „právům velkým“, tedy právům k provozování hudebních děl divadelním způsobem. Několik prvních let fungování OSA se neslo ve znamení boje o uznání legitimacy její existence, jak vůči uživatelům hudebních děl, tak i státnímu aparátu, který zprvu považoval kolektivní správu za prvek cizí, téměř až nezákonný.¹¹⁰ To vedlo ke špatným hospodářským výsledkům OSA a téměř i k jejímu zániku pro nedostatek finančních prostředků. Prvních několik let tak byly všechny autorské honoráře využívány pouze k samotnému fungování organizace. Zvrat přišel s rokem 1923, kdy se výrazně zvětšilo množství inkasovaných odměn a kdy byly také poprvé vyplaceny autorské honoráře zastupovaným nositelům práv.

Důležitou okolností vývoje autorského práva v období 1. republiky je také přistoupení Československa k Bernské Úmluvě o ochraně literárních a uměleckých děl v roce 1921, poté co se k tomuto nově vzniklé Československo zavázalo v rámci Saint-Germainských mírových dohod.

OSA již od svého vzniku stála u snah za přijetí nové, moderní autorskopravní ochrany, která by nahradila přeluhující říšský zákon o právu původském. V popředí těchto snah stál i JUDr. Jan Löwenbach, uznávaný právník v oblasti autorského práva a právní zástupce a poradce OSA. Výsledkem těchto snah byl daleko lépe vyhovující zákon č. 218/1926 Sb., o původcovském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském). Ten již v sobě přímo zakotvoval základy kolektivní správy včetně úpravy kolektivních smluv mezi sdruženími uživatelů a kolektivním správcem. Výše vybíraných odměn se řídila již zmíněnou kolektivní smlouvou a v případech kdy smlouva nebyla sjednána, byla odměna určena podle sazebníku schvalovaného ministerstvem školství a národní osvěty pro každý rok.¹¹¹ Zákon také reflektoval technologický vývoj především v oblasti mechanického záznamu zvuku a rozhlasového přenosu hudebních děl. Přijetí tohoto zákona umožnilo další rozvoj činnosti OSA, jehož vztahy s uživateli i nositeli práv se v těchto letech normalizoval. V roce 1926 OSA také stála jako jeden z 10 zakládajících členů u založení mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů CISAC, členství v němž OSA umožnilo lépe a rychleji navazovat vztahy se zahraničními autorskými společnostmi a uzavírat s nimi reciproční smlouvy o zastupování vzájemných repertoárů.¹¹²

Další změnu přinesla novela autorského zákona z roku 1936, která umožnila Ministerstvu školství a národní osvěty udělit výhradní právo k udělení svolení na území Československa k některým právům tuzemskému odbornému sdružení, zabývajícímu se vybíráním odměn za provozovací práva. Tím byly vytvořeny podmínky k zakotvení administrativního monopolu

¹¹⁰ SLANINA, J. *Prvních sedm let*, ročenka OSA 1996.

¹¹¹ Srovnej § 30 odst. 2 zákona č. 218/1926 Sb. o právu původském.

¹¹² Tyto činnosti vysvětlují v jiných částech této práce.

kolektivního správce tak, jak ho známe dnes. Tedy pro jeden druh práv a jeden druh děl může existovat pouze jeden kolektivní správce. Práva, ke kterým mohlo být přiznáno toho výhradní právo, byla:

1.	Právo k veřejnému nedivadelnímu provozování chráněných hudebních děl s textem nebo bez textu a k veřejnému přednesu takových děl nástroji nebo jejich zařízeními určenými k mechanickému přednesu
2.	Právo k užití takových děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určené k mechanickému přednesu
3.	Právo k šíření takových děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky a výhradní právo vybírat za uvedené svolení honorář

Toto výhradní právo a obecně pozitivní situace vedla k prudkému růstu inkasovaných odměn a potažmo celého sdružení, kdy se OSA organizačně značně rozrostla a zmodernizovala a také z vlastních zdrojů postavila dům v ulici Československé armády v Praze Dejvicích, který slouží jako její sídlo dodnes¹¹³. Konec dekády tedy zastihl OSA jako organizaci velice silnou, s výhradním právem k udělování svolení k některým druhům užití hudebních děl a se zabezpečenou finanční i administrativní situací a s rozvíjejícími se zahraničními vztahy.

6.3 Vývoj mezi lety 1938 – 1989

Po roce 1938 a především během válečných let byla postupně činnost OSA omezována. OSA přišla o část členů a uživatelů, a tím i o příjmy, vznikem SAS – slovenského autorského svazu, který působil na území Slovenska a Podkarpatské Rusy. Se vstupem německých vojsk a vznikem protektorátu v březnu 1939 byly zahraniční vztahy OSA převzaty a vykonávány německou ochrannou organizací STAGMA. V roce 1942 pak bylo na základě nařízení říšského protektora započato s likvidací OSA s tím, že STAGMA bude vykonávat kolektivní správu na území protektorátu. Likvidace OSA nakonec nebyla zcela dokončena a její činnost byla obnovena ihned po válce, kdy již v květnu roku 1945 OSA začala organizovat návrat k předválečnému fungování a k zajištění kontinuity. Byly také znormalizovány vztahy s SAS, které bylo přislíbeno zachování jejího fungování s tím, že OSA bude vykonávat správu zahraničních vztahů jak pro členy OSA, tak SAS.

Ihned po únorovém převratu v roce 1948 vznikly v OSA akční výbory, které měly zajistit „vyčištění“ personální substrátu organizace od nevhodných a nekonformních osob. V roce 1951

¹¹³ Nutno podotknout, že na financování stavby byly užity autorské odměny za celé tři roky.

pak rozhodnutím valné hromady OSA byla změněna právní forma na lidové družstvo a také bylo zrušeno zastoupení nakladatelů v představenstvu.

Právní úprava kolektivní správy fungovala dále na principu novelizovaného zákona 218/1926 Sb., až do roku 1954, kdy nabyl účinnosti zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském. Ten upravoval i ochranné organizace,¹¹⁴ které rozděloval na Autorské svazy, které se nezabývaly kolektivní správou, ale měly pečovat o ochranu obecného zájmu v oblasti autorského práva a Ochranné organizace autorské, kterým mohlo ministerstvo kultury přiznat výhradní oprávnění k udílení svolení k užití děl a vybírat za to autorské odměny. Naštěstí nebyla zrealizována přestavba celého systému kolektivní správy na modelu sovětské organizace VAAP, která v sobě zahrnovala autory děl hudebních, literárních, dramatických, výtvarných a výkonné umělce.¹¹⁵

Během 50. a 60. let bylo opakovaně diskutováno možné vystoupení Československa z Bernské unie a zformování určité mezinárodní organizace socialistických států. Tyto kroky naštěstí nebyly, i díky odporu OSA, realizovány. Největším faktorem pak nejspíše byl strach o ztrátu devizových příjmů, které ochranné organizace inkasovaly ze zahraničí. V roce 1960 valná hromada opět změnila právní formu OSA z družstva na tzv. jinou socialistickou organizaci, čímž se OSA dostala pod přímou správu ministerstva kultury. Také to znamenalo zrušení všech voleb do orgánů a zánik představenstva a revizní a vyúčtovací komise. Funkcionáři tak byli nadále dosazováni ministerstvem.

V roce 1965 byl přijat nový autorský zákon pod č. 35/1965 Sb., který platil až do přijetí nového zákona v roce 2000. Během své účinnosti byl několikrát novelizován, především po roce 1990. Důležitou změnou bylo zakotvení monistického pojetí autorských práv, tedy shodné a společné úpravy osobnostních a majetkových práv autorských. To významně ztěžovalo převod, resp. licenční ujednání majetkových práv a jako takové se ukázalo být značně nepraktickým. Také byla omezena možnost ochranných organizací udílet svolení k užití děl do zahraničí, ke kterému bylo napříště nutné získat souhlas ministerstva.

6.4 Změny po roce 1989

Změny po roce 1989 se nesly ve znamení přibližování autorskoprávní úpravy a úpravy kolektivní správy zemím západní Evropy a také naplňování závazků z mezinárodních smluv z oblasti autorského práva. Řadu změn přinesla novela autorského zákona č. 89/1990 Sb., která zrušila povinné zprostředkování užití děl do zahraničí a ze zahraničí ochrannou organizací a umožnilo tak autorovi autonomně rozhodovat o užití svého díla v zahraničí. Také bylo výslovně

¹¹⁴ V terminologii zákona č. 115/1953 se jednalo o „autorské organizace“.

¹¹⁵ K tomu lze poznamenat, že kolektivní správa má v Rusku dlouho tradici, když první ochranná organizace „společnost ruských dramatiků“ byla založena již v roce 1874 a aktivním členem byl mj. i L.N. Tolstoj.

zakotveno právo autora na výkon jeho práv podle autorského zákona i po přiznání výhradního oprávnění kolektivnímu správci.

Mezi další změny patří prodloužení trvání autorského práva k dílům filmovým, práv výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních vysílatelů z 25 na 50 let, čímž byla délka ochrany sjednocena se zeměmi EU. Také bylo zavedeno právo autorů a dalších nositelů práv na odměnu za zhotovení rozmnoženiny pro soukromou potřebu na podkladě rozhlasového či televizního vysílání nebo zvukového či zvukově obrazového záznamu, tedy systém kontroverzních náhradních odměn. Poprvé u nás také byla legislativně zmíněna ochrana počítačových programů; de iure nešlo o konstitutivní přiznání ochrany, neboť počítačový program byl zmíněn demonstrativně jako jedno z děl, které – při splnění obecné definice – má být dílem, de facto však působilo jako počátek ochrany, šlo však pouze o ochranu originálních (jedinečných), nikoli pouze původních, programů. V roce 1995 byla kolektivní správa upravena samostatným zákonem, který problematiku vyčlenil z úpravy autorského zákona.¹¹⁶ Další změny přinesla novela autorského zákona z roku 1996,¹¹⁷ která výslovně upravila práva autorů a jiných nositelů práv na pronájem a půjčování originálu či rozmnoženin díla a dále upravila některé otázky ohledně ochrany počítačových programů a databází.

6.5 Nový autorský zákon

Přestože byla celá řada otázek autorského práva harmonizována četnými novelami, byl autorský zákon č. 35/1965 na konci devadesátých let již značně zastaralý a svým pojetím nevyhovující. Nový autorský zákon, který nabyl účinnosti v prosinci roku 2000, v § 95 až § 104 upravil kolektivní správu majetkových práv autorských práva a majetkových práv souvisejících s právem autorským, kterou mezi lety 1996 až 2000 upravoval samostatný zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných. Inkorporaci úpravy kolektivní správy v rámci úpravy autorského práva zákonodárce zdůvodnil potřebou komplexní a jednotné úpravy celé materie.¹¹⁸

Nový autorský zákon je již plně moderním zákonem, souladným s právem EU i mezinárodními smlouvami, kterými je ČR vázána. Mimo jiné zákon znovu zavedl dualistickou koncepci autorských práv, tedy existenci výlučných práv osobnostních a majetkových. Taková

¹¹⁶ Zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných.

¹¹⁷ Zákon č. 86/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

úprava existovala v Československu před přijetím zákona č. 35/1965. Z pohledu kolektivní správy důležitou změnou bylo výslovné zakotvení administrativního monopolu kolektivního správce k jím spravovaným právům pro určité druhy děl. Ten se projevuje tak, že Ministerstvo kultury neudělí oprávnění k výkonu kolektivní správy pro stejný druh práv ke stejnému druhu děl, ke kterým již bylo předtím uděleno oprávnění jinému subjektu.

Autorský zákon byl od svého přijetí celkem sedmkrát novelizován, přičemž zásadní byla především novela z roku 2005, která zpřesnila úpravu dohledu nad kolektivními správci, ale také přinesla legislativní zakotvení výjimky pro ubytovací zařízení ohledně nutnosti plateb za zpřístupnění televizního nebo rozhlasového vysílání ubytovaným osobám. Tato úprava, která byla od počátku v rozporu s komunitárním právem, byla následně napadena ochranným svazem autorským u Krajského soudu v Praze. Ten poté položil předběžnou otázku Evropskému soudnímu dvoru¹¹⁹. Ten mezitím rozhodl ve věcně obdobném španělském sporu¹²⁰ v tom smyslu, že veřejné provozování je nutné chápat široce a tedy že právo na odměnu za zpřístupňování televizního nebo rozhlasového vysílání se vztahuje i na zpřístupňování tohoto vysílání veřejnosti prostřednictvím přístrojů v ubytovacích zařízeních. Zákonodárce následně přijal novelu autorského zákona¹²¹, kde zákonnou výjimku pro ubytovací zařízení odstranil. Tato novela také odstranila podmínku udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy v § 98 odst. 2, která stanovila, že právnická osoba žádající o oprávnění k výkonu kolektivní správy v České republice musí mít své sídlo v ČR. Tomuto ustanovení byl dlouhodobě vytýkán rozpor s právem na svobodu usazování a volným pohybem služeb v rámci Evropské unie jak odborníky, tak samotnou EU.

V roce 2010 byla připravována poměrně obsáhlá novela autorského zákona, která měnila i řadu ustanovení ohledně kolektivní správy. Navrhované změny obsahovaly například rozšíření náležitostí nutných k získání oprávnění k výkonu kolektivní správy, obecné zpřísnění podmínek k udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy, dále zahrnovaly nově povinnost kolektivních správců zveřejňovat způsobem umožňujícím dálkový přístup informace o sazebnících odměn, seznamy nositelů práv, osířelých děl, celkové výše odměn včetně dělení podle jednotlivých práv za uplynulý rok, výše vyplacených odměn tuzemským a zahraničním nositelům práv, seznam recipročních smluv a také výši účelně vynaložených nákladů (tzv. režijní náklady). Návrh také obsahoval ustanovení o tom, že hromadné smlouvy uzavřené podle autorského zákona a jednání k tomu směřující se nepovažují za dohody narušující hospodářskou soutěž. Dále měl vzniknout

¹¹⁹ Jde o případ Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním (OSA) v. Miloslav Lev.

¹²⁰ Případ Sociedad General de Autores y Editores de Espana (SGAE) v. Rafael Hoteles SA.

¹²¹ zákon č. 168/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

nový paragraf samostatně upravující rozšířenou kolektivní správu práv a řada dalších dílčích úprav. Práce na novele však byla po příchodu nového ministra kultury v roce 2010 pozastavena. Následně byla k novelizaci autorského zákona na začátku roku 2011 otevřena veřejná diskuze. V současné chvíli je plánováno předložení návrhu novely vládě v prvním čtvrtletí 2012, přičemž návrh by měl vycházet z pracovní verze novely z roku 2010 doplněné o ustanovení ohledně osiřelých děl tak, aby byla novela souladná s připravovaným návrhem směrnice o osiřelých dílech.¹²² S případným přijetím novely autorského zákona se počítá nejdříve na konec roku 2012. V současné době se čeká především na návrh směrnice o kolektivní správě, která je očekávána ke konci roku 2011.

7 Aktuální problémy kolektivní správy

7.1 Vývoj v oblasti multi-teritoriálních licencí a tzv. one-stop-shop řešení

Horkým tématem v oblasti kolektivní správy je v souvislosti s nástupem internetu přeshraniční výkon kolektivní správy práv, především se pak v posledních zhruba deseti letech hovoří o tzv. celo-evropském licencování pro užití hudebních děl v online službách, které by umožnilo společnostem poskytujícím služby v této oblasti získat od jednoho kolektivního správce licenci k užití zastupovaného repertoáru pro oblast celé EU. Stále více je na úrovni EU a zájmových sdružení uživatelů i nositelů práv diskutováno zaostávání EU v oblasti digitalizace zábavního průmyslu a jako jedna z hlavních příčin je udávána přílišná složitost a nákladnost licencování v EU, kdy k získání potřebných licencí ke spuštění zákonné online služby provozující například streaming hudebních děl by bylo potřeba několik desítek smluv s kolektivními správci v jednotlivých zemích. Řešením pro tuto oblast se tedy jeví umožnění získání celoevropské licence od jednoho či pouze několika kolektivních správců. To na druhou stranu posiluje obavy z ještě větší monopolizace výkonu kolektivní správy. Existují obavy, že výkon kolektivní správy pro multi-teritoriální užití by získali ti největší evropské kolektivní správci a to by vedlo k zániku či ke spojování kolektivních správců menších. Navíc v oblasti online se stále více projevuje větší atraktivnost repertoárů anglo-amerických, ať už z důvodů rozdílného licenčního přístupu, tak především vzhledem k jejich posluchačské atraktivnosti. Mnozí se obávají, že vývoj by mohl vést k ještě dalšímu utlumení národních repertoárů, které by posléze mohly i ztratit zastupování v rámci kolektivní správy a recipročních smluv a národní kolektivní správci by jen velice těžko dokázali vykonávat sami výkon této správy na území jiných zemí, byť v rámci EU.

¹²² V květnu 2011 byl zveřejněn návrh směrnice, COD/2011/0136.

Komise si umožnění multi-teritoriálního a celoevropského licencování vytýčila jako jeden z úkolů v rámci programu Evropa 2020.¹²³ Také v tzv. Montiho reportu¹²⁴ vypracovaného pro předsedu Evropské komise J. M. Barrosa ohledně kroků nutných pro splnění strategie Evropa 2020 se zmiňuje doporučení přijetí harmonizace autorského práva a především pak licencování a kolektivní správy na úrovni EU. Také je zde navrhováno přijetí legislativních opatření EU, která by zavedla celoevropské licencování pro online hudební služby.

Zatím nejkonkrétnějším krokem Komise v této oblasti bylo vydání Doporučení z roku 2005 o kolektivní přeshraniční správě pro zákonné on-line hudební služby¹²⁵, ve kterém byl Komisí vznesen požadavek umožnění nositelům práv svobodně volit které ze svých on-line práv svěří do kolektivní správy, kterému kolektivnímu správci budou svěřeny a pro jaké teritorium, bez ohledu na členský stát sídla či státní příslušnost kolektivního správce.

S ohledem k online právům je nutno také říci, že pro kolektivní správce představují, alespoň prozatím, příjmy z online užití jen zanedbatelný zlomek jejich celkový příjmů a není tedy překvapivé, že se k neustálému tlaku ze strany internetových společností staví skepticky. Například britskému kolektivnímu správci PRS/MCPS plyne dle vyjádření jejího finančního ředitele Willa Page z internetových užití jen 2% příjmů.¹²⁶ ¹²⁷ V případě OSA to v roce 2010 bylo dokonce jen 0,93% celkových příjmů, zhruba stejná suma jako od provozovatelů kin.¹²⁸ Nadto lze říci, že příjmy z online oblasti celosvětově rostou pomaleji, než se původně očekávalo, ČR nevyjímaje.

Diskutovaným problémem jak na úrovni národního tak multiteritoriálního licencování je otázka licencování více druhů předmětů ochrany prostřednictvím jedné smlouvy, tedy systému, kdy uživatel může získat práva k užití k předmětům ochrany potřebná ke své činnosti prostřednictvím jedné smlouvy a od jednoho subjektu. Řada uživatelů (typicky vysílatelé) ke své činnosti potřebuje získat svolení k užití od několika kolektivních správců, což jim zvyšuje náklady spojené se získáním potřebných svolení a navíc se tímto ještě zvyšuje tlak, který na ně kolektivní správci vyvíjí při stanovení výše odměn. Uživatelé se dostávají do pozice, kdy fakticky musí přistoupit na podmínky kolektivního správce, protože nezískání byť jen jednoho

¹²³ Zdroj http://europa.eu/press_room/pdf/complet_en_barroso___007_-_europa_2020_-_en_version.pdf, s.12.

¹²⁴ Zdroj http://ec.europa.eu/bepa/pdf/monti_report_final_10_05_2010_en.pdf.

¹²⁵ Doporučení Komise ze dne 18. října 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorského práva a práv s ním souvisejících pro zákonné on-line hudební služby (2005/737/ES).

¹²⁶ Srovnej <http://musically.com/blog/2011/06/22/music-4-5-prs-for-music-talks-collecting-licensing-m4pt5>.

¹²⁷ Page k tomu ironicky dodává, že kolem těchto 2% se ovšem odehrává 98% všech diskuzí ohledně kolektivní správy.

¹²⁸ *Ročenka OSA 2010*. OSA, 2011.

oprávnění jim kompletně znemožňuje činnost a fakticky nemohou uplatnit ani oprávnění získané od jiných kolektivních správců.

7.2 Aktuální vývoj v oblasti monitoringu užití hudebních děl

V posledních letech přinesly nové možnosti v oblasti monitoringu užití hudebních děl televizním a rozhlasovým vysíláním technologie postavené na bázi tzv. watermarku a fingerprintu.

Watermarking je technologií starší, fungující na principu vložení krátkých a pro lidské ucho nepostřehnutelných zvukových značek do zvukového záznamu. Poté lze monitorovat prostřednictvím počítačového monitoringu každý takto "označený" zvukový záznam vysílaný televizí, rozhlasem či internetem (za podmínky zachycení tohoto vysílání monitorovacím počítačem). Tato technologie má výhodu v tom, že je velice spolehlivá a přesná. Nevýhodou je to, že zdaleka ne všechny vysílané záznamy watermark obsahují a poté, co je zvukový záznam "vypuštěn" bez watermarku, nelze se již nikdy spolehnout na to, jestli vysílaná skladba tento obsahuje či ne.

Fingerprinting je postup, kdy je hudební záznam zkondenzován do sady extrémně malých informací o jeho charakteru a průběhu (tedy jakýsi otisk prstů tohoto záznamu). Na rozdíl od watermarku není třeba do zvukového záznamu vkládat žádné informace a systém funguje i poté, co již byl zvukový záznam zveřejněn a distribuován. Jeho nevýhodou je menší spolehlivost a větší náročnost na počítačovou infrastrukturu.

V současné době se zdá, že především technologie fingerprintu dosáhla dostatečné úrovně pro masové nasazení a použití a řada kolektivních správců začíná přecházet na různé systémy postavené na této bázi.¹²⁹ Pro ně tyto systémy představují zvýšení efektivity a přesnosti rozúčtování autorských odměn, jelikož se nemusejí spoléhat na velice často nepřesné a neúplné údaje od vysílatelů. Pro nositele práv pak tento systém představuje nevídanou přehlednost a transparentnost systému rozúčtování, jelikož mohou užití svých práv kontrolovat v reálném čase. Na technologický vývoj musí ještě navázat vývoj v oblasti rozúčtovacích řádů, které v celé řadě zemí takovýto monitoring nepřipouští jako podklad pro rozúčtování.¹³⁰

¹²⁹ V USA technologii fingerprintu používají kolektivní správci BMI a SESAC. Ve Velké Británii technologii testuje pro monitoring rozhlasových stanic kolektivní správce MCPS/PRS. V Nizozemí integruje tento systém kolektivní správce BUMA/STEMRA. V České republice o této technologii uvažuje OSA.

¹³⁰ To platí i v případě rozúčtovacího řádu OSA.

7.3 Standardy evidence a identifikace předmětů ochrany

V současné době neexistuje autoritativní a souhrnná databáze nositelů práv k jednotlivým předmětům ochrany, kde by byli uživatelé, kolektivní správci, nakladatelé či obecně veřejnost schopni zjistit, komu patří práva k předmětu ochrany a zdali jsou zastupována kolektivním správcem. Ve výsledku tento stav způsobuje frustraci nad stavem fungování kolektivní správy jak ze strany uživatelů, tak i nositelů práv. S tímto stavem se snaží vypořádat řada iniciativ v této oblasti, některé níže uvádím.

V oblasti identifikace a evidence hudebních děl a především pak nositelů práv v současnosti panuje roztržičnost a neexistence standardizace. Nejrozšířenější je systém Interested Parties Information (IPI)¹³¹, vytvořený a spravovaný švýcarským kolektivním správcem SUISA,¹³² ve spojení s International Standard Musical Work Code (ISWC)¹³³ a s ním spojené počítačové databáze ISWC-Net¹³⁴ (také nazývaná CIS-NET), kterou provozuje mezinárodní organizace CISAC. IPI systém funguje tak, že každý nositel práv¹³⁵ dostane přidělen unikátní kód, kterým je pak vždy jednoznačně identifikován a pod kterým je možné vyhledat jeho „účasti“ v různých hudebních dílech prostřednictvím sítě ISWC-Net. Každá tato jeho účast může mít jinou formu, standardně se jedná o autorství textu(A), autorství hudby (C), kombinaci obojího (CA), autorství aranže (AR), nakladatelství (E), správy práv/zastoupení (AM) případně sub-nakladatelství (SE). ISWC kód pak identifikuje každé hudební dílo¹³⁶ unikátním kódem, pod kterým ho lze vždy nalézt. Prostřednictvím ISWC-Netu, IPI kódu a ISWC kódu tak lze vždy najít informace o konkrétním hudebním díle a nositelích práv k tomuto dílu. Obdobnou roli jako ISWC kód, ale pro zvukové nahrávky a videoklipy, má ISRC kód.¹³⁷ Je přidělen vždy jednomu konkrétnímu výkonu zaznamenanému na zvukovém, nebo zvukově obrazovém záznamu a ten je tímto vždy jednoznačně identifikován. Přidělování ISRC kódů činí v ČR v rámci své činnosti kolektivní správce Intergram. Přidělování ISWC kódů provádí OSA. V současné chvíli je v systému ISWC zaregistrováno více než 40 miliónů hudebních děl (případně jejich aranží apod.).¹³⁸

Novou iniciativou, která směřuje poněkud odlišným směrem, je Global Repertoire Database¹³⁹ („GRD“), založené skupinou Global Repertoire Database Working Group, která se

¹³¹ Více na <http://www.ipisystem.org/>.

¹³² Více na <http://www.suisa.ch/>.

¹³³ Více na <http://www.iswc.org/en/index.html>.

¹³⁴ Více na <http://iswcnet.cisac.org/iswcnet/logon.do>.

¹³⁵ V anglické terminologii jde o tzv. „interested party“.

¹³⁶ Jedná se tedy o identifikátor hudebního díla, ne konkrétní nahrávky či výkonu.

¹³⁷ Více na http://www.ifpi.org/content/section_resources/isrc.html.

¹³⁸ Více na <http://www.fasttrackdcn.net/index.php?page=what-we-do>.

¹³⁹ Více na <http://globalrepertoiredatabase.com/>.

skládá z osmi relativně různorodých členů, zastupujících jak velké nositele práv (EMI Music Publishing, Universal Music Publishing), kolektivní správce (PRS for Music, SACEM, STIM) tak i velké společnosti z řad globálních uživatelů, majících zájem na vytvoření celosvětové databáze práv k hudebním dílům pro online užití (Amazon, iTunes, Nokia). Jejím účelem je vznik komplexní databáze děl a nositelů práv k těmto dílům, která by byla dostupná všem, včetně široké veřejnosti. Snaží se tak tímto překonat tradiční rozdrobenost evidence děl a nositelů práv tak, jak je vedou kolektivní správci v jednotlivých zemích. V současné době sice existuje určitá propustnost a propojenost dat v těchto databázích, ale přístup k nim je omezený na smluvní strany různých dohod¹⁴⁰, popř. je limitovaný okruhem informací přístupných veřejnosti. Tato omezení, neúplnost a nevěrohodnost některých dat si klade za cíl překonat projekt GRD. Tento projekt vzniká částečně z iniciativy Generálního ředitelství pro hospodářskou soutěž EU, resp. místopředsedkyně Evropské Komise zodpovědné za digitální záležitosti, Neelie Kroesové, a má i podporu světové organizace duševního vlastnictví (WIPO),¹⁴¹ která ve svém vyjádření ocenila tuto iniciativu a její nutnost a potřebnost pro informační společnost v 21. století.¹⁴²¹⁴³ Zdá se proto, že by tento projekt mohl mít šanci na úspěch, avšak plán zprovoznění systému během příštích dvanácti měsíců se zdá být až přespříliš ambiciózní vzhledem k tomu, jak dlouhá doba byla nutná k vytvoření obdobných systémů v minulosti.

¹⁴⁰ např. dohoda mezi FastTrack a CIS-net o zpřístupnění dat obsažených ve FastTrack databázi členským společnostem CISAC

¹⁴¹ Srovnej http://www.wipo.int/wipo_magazine/en/2011/01/article_0004.html.

¹⁴² Dle <http://globalrepertoiredatabase.com/rfir/EU%20GRD%20-%20WIPO%20Contribution.pdf>.

¹⁴³ Generální ředitel WIPO Francis Gurry k tomu dodal: „*A global repertoire database is an idea whose time has come. It is an essential piece of global infrastructure for the digital economy and society. It is time to work on the expression of the idea*”.

Závěr

Ve své práci jsem se pokusil nastínit základy právní úpravy kolektivní správy práv autorských a práv s autorským právem souvisejících a také popsat její funkce, důvody jejího vzniku a existence a některé vybrané aspekty jejího praktického fungování.

Ve své práci shledávám kolektivní správu za zcela jistě ekonomicky výhodnou a společensky všeobecně prospěšnou činnost, která přináší užitek jak nositelům práv, tak i uživatelům a jejich prostřednictvím i obecné veřejnosti. Uživatelé i veřejnost tak mohou díky kolektivní správě předměty ochrany užívat ve větším množství, rychleji, jednodušeji a za vynaložení menších prostředků, než by tomu bylo bez existence kolektivní správy.

Zároveň ve své práci popisují kolektivní správu jako obor, kterého se zásadně dotýkají výzvy spojené s rychlým technologickým rozvojem v oblasti digitalizace. Ten umožňuje dříve nemyslitelnou rychlost a univerzálnost přístupu uživatelů a široké veřejnosti ke všem předmětům ochrany, což způsobuje stále menší faktické působení státních hranic na reálné chování uživatelů a veřejnosti v oblasti užívání předmětů ochrany. Právní úprava autorského práva a spolu s ním i úprava kolektivní správy tak zaostává za faktickým vývojem a nedokáže reagovat na problémy, které přináší změněná realita. To se na jedné straně projevuje u nositelů práv, kteří se potýkají se změněnými pravidly trhu, chováním uživatelů, očekáváními a preferencemi veřejnosti a naprostou nemožností na elementární úrovni zajistit kontrolu nad předměty ochrany. Na straně druhé uživatelé zjišťují, že možnosti, které jim skýtá tradiční podoba hromadného licencování, je nedostačující pro užití, která veřejnost požaduje. To se projevuje především v oblasti multi-teritoriálního licencování v oblasti legálních online služeb a v případě uživatelů uzavírajících hromadné smlouvy s několika kolektivními správci.

Ve své práci jsem také popsal vývoj v oblasti monitoringu a evidence předmětů ochrany kolektivní správy, který je veden snahou překonat roztržičnost a přinést uživatelům autoritativní a souhrnnou databázi těchto předmětů, nositelů práv a kolektivních správců vykonávajících příslušná majetková práva. V oblasti monitoringu užití jsem popsal vývoj v oblasti elektronických detekčních systémů, které v příštích letech povedou k efektivnějšímu a transparentnějšímu rozúčtování autorských odměn za užití v televizním a rozhlasovém vysílání.

Popsal jsem také aktivity Evropské unie v otázkách přeshraničního výkonu kolektivní správy, celoevropského licencování a vzniku tzv. one-stop-shopu k právům pro online užití, kde by uživatelé byli schopni získat všechny práva k legálnímu provozování online služeb hudebních děl. V tomto ohledu bude zajímavé sledovat zvýšenou legislativní činnost EU, především co se týče již několikrát ohlášené a Evropským parlamentem požadované směrnice o kolektivní správě, jejíž návrh je očekáván v příštím roce.

Příloha č. 1

Povinně kolektivně spravovaná práva dle § 96 AutZ	
a) Právo na odměnu za:	1) Užití uměleckého výkonu zaznamenaného na zvukový záznam vydaný k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání (§ 72 odst. 1 AutZ)
	2) Užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům, vysíláním rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového nebo televizního vysílání (§ 76 odst. 3 AutZ)
	3) Zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu nebo jiného záznamu přenesením jeho obsahu pomocí přístroje na nenahraný nosič takového záznamu [§25 odst. 1 písm. b), §28 odst. 2, § 71 odst. 3, § 76 odst. 4 a § 80 odst. 3 AutZ]
	4) Zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu fyzické osoby nebo pro vlastní vnitřní potřebu právnické osoby či podnikající fyzické osoby pomocí přístroje k zhotovení tiskových rozmnoženin na papír nebo podobný podklad, a to i prostřednictvím třetí osoby [§ 25 odst. 1 písm. a), § 28 odst. 2, § 87 AutZ]
	5) Opětný prodej originálu díla uměleckého (§ 24)
	6) Půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla podle § 37 odst. 2
b) Právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam	
c) Právo na užití kabelovým přenosem děl, živých výkonů a výkonů zaznamenaných na zvukových nebo na zvukově obrazový záznam s výjimkou takových výkonů, jejichž zvukový záznam byl vydán k obchodním účelům[písmeno a) bod 1], a dále právo na užití kabelovým přenosem zvukově obrazových záznamů a zvukových záznamů jiných než vydaných k obchodním účelům [písmeno a) bod 2]; a dále s výjimkou případů kdy právo na kabelový přenos vykonává vysílatel ke svému vlastnímu vysílání, bez ohledu na to, zda jde o jeho vlastní práva nebo o práva, která vykonává na základě licenční smlouvy uzavřené s nositelem práva.	

Práva spadající do režimu rozšířené kolektivní správy dle § 101 odst. 9 AutZ
a) Právo k provozování uměleckých výkonů ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům nebo k provozování takových zvukových záznamů,
b) Právo k nedivadelnímu provozování hudebních děl s textem či bez textu ze zvukového záznamu vydaného k obchodním účelům,
c) Právo k rozhlasovému nebo televiznímu vysílání určitého druhu děl, ¹⁴⁴
d) Právo k provozování rozhlasového nebo televizního vysílání určitého druhu děl, uměleckých výkonů, zvukových záznamů nebo zvukově obrazových záznamů,
e) Právo k půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla s výjimkou počítačového programu nebo k půjčování díla nebo výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam a k půjčování takových záznamů, ¹⁴⁵
f) Právo k zpřístupňování díla, zahrnující i zhotovení rozmnoženiny zveřejněného díla, knihovnou jednotlivcům ze strany veřejnosti na požádání podle § 18 odst. 2 pro účely výzkumu a soukromého studia; toto ustanovení se nevztahuje na počítačové programy, zvukové a zvukově obrazové záznamy, vydané notové záznamy díla hudebního či hudebně dramatického a na díla, která jsou předmětem licenčních smluv, nebo jestliže to nositel práva zakázal,
g) Právo k živému nedivadelnímu provozování díla, pokud provozování díla nesměruje k dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,

¹⁴⁴ Vyjma děl audiovizuálních a audiovizuálně užitých.

¹⁴⁵ Vyjma děl audiovizuálních a audiovizuálně užitých.

Seznam použité literatury

Literatura

- TELEC, I.; TŮMA, P. *Přehled práva duševního vlastnictví 2*. Brno : Doplněk, 2006.
- TELEC, I.; TŮMA, P. *Autorský zákon : Komentář*. Praha : C.H.Beck, 2007.
- KŘÍŽ, J.; HOLCOVÁ, I.; KORDAČ, J.; KŘEŠŤANOVÁ, V. *Autorský zákon a předpisy souvisící : Komentář*. Praha: Linde, 2005.
- HARTMANOVÁ, D. *Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským*. Praha : Linde, 2000.
- DOBŘIČHOVSKÝ, T. *Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví : v kontextu evropského práva, dohody TRIPS a aktivit WIPO*. Praha : Linde, 2004.
- KNAPPOVÁ, M.; ŠVESTKA, J.; DVOŘÁK, J. a kolektiv. *Občanské právo hmotné 3*. Praha : Wolters Kluwer, 2009.
- TOWSE, R., HANDKE Ch. *Economics of collective management of copyright*. Ediciones Autor, 2007.
- POSNER, R. *Antitrust Law*. Chicago : University Of Chicago Press, 2001.
- DÜMLING, A. *Musik hat ihren Wert: 100 Jahre musikalische Verwertungsgesellschaft in Deutschland*. Regensburg : ConBrio, 2003.

Články

- DOBEŠ, P. *Technické prostředky ochrany autorských práv z pohledu mezinárodního, evropského a českého práva po zásadní novele – I. část*. Právní rozhledy, 2006, č. 17.
- OSTROUCHOV, P. *K neplatnosti oprávnění k výkonu kolektivní správy*. Právní rádce, č. 5, 2004.
- TELEC, I. *Okolnosti novely autorského zákona*. Právní rádce, 2005, č.3.
- TŮMA, P. *K poslanecké novele autorského zákona*. Právní zpravodaj, 2005, č.3.
- TŮMA, P. *Kriticky k novele autorského zákona*. Právní rádce, 2004, č. 1.
- SLANINA, J. *Prvních sedm let*, ročenka OSA, 1996.
- SLANINA, J. *Historie a současnost OSA. Část první 1919-1945*. Allegro, 2009, č.1.

Předpisy

- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.
- Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.
- Zákon č. 218/1926 Sb. o původcovském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).
- Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském.
- Zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných.
- Vyhláška č. 488/2006 Sb., kterou se stanoví typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin, typy nenahraných nosičů záznamů a výše paušálních odměn.
- Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže).
- Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů.
- Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským, v platném znění.
- Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.
- Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany práva autorského a určitých práv s ním souvisejících, v platném znění.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů práva autorského a práv s ním souvisejících v informační společnosti.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

Internetové zdroje

- www.osa.cz
- www.intergram.cz
- www.oaza.eu
- www.ooas.cz
- www.dilia.cz
- www.gestor.cz
- www.ebu.ch/
- www.cisac.org/
- www.gesac.org/
- www.biem.org/
- www.ipisystem.org/
- www.suisa.ch/
- www.iswc.org/en/index.html
- <http://globalrepertoiredatabase.com/>

Ostatní zdroje

- Doporučení Komise ze dne 18. května 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorského práva a práv s ním souvisejících pro zákonné on-line hudební služby.
- Pracovní návrh na novelizaci autorského zákona, MKČR, 2010.
- Ročenka OSA, 2008. Ročenka OSA, 2009. Ročenka OSA, 2010.
- Rozsudek NSS č. j. 5 As 38/2008 - 288.
- Rozhodnutí Městského soudu v Praze, spis. zn. 9 Ca 224/2005 – 131.
- Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o některých povolených způsobech užití osiřelých děl.

Abstrakt - Kolektivní správa v autorském právu (včetně úvah de lege ferenda).

Klíčová slova: autorské právo; kolektivní správa.

Tato diplomová práce se zabývá otázkou kolektivní správy autorských práv a práv souvisejících s právem autorský. Účelem této práce je přinést souhrnný přehled kolektivní správy autorského práva a práv s ním souvisejících („kolektivní správa“) v České republice. Diplomová práce je rozdělena do sedmi částí.

V části první se věnuji základním otázkám a pojmům v oblasti kolektivní správy, modelům fungování kolektivní správy a jeho právní úpravě a zakotvení v českém právním řádu. Dále zde nastiňuji ekonomické a právní důvody vzniku a fungování kolektivní správy a jaké výhody tento institut přináší.

V části druhé se zabývám především hromadnými smlouvami a systémem rozúčtování, což jsou činnosti ve svém důsledku nejdůležitější pro uživatele a nositele práv. Také zde nastiňuji některé aspekty rozúčtovacích řádů a hromadných smluv, které jsou vnímány jako kontroverzní a jako takové jsou často diskutovány.

V třetí části práce se věnuji popisu předmětu kolektivní správy, tedy zastupovaných práv, a režimům, ve kterých jsou spravovány v České republice.

V části čtvrté popisují požadavky, které klade český právní řád na osobu kolektivního správce, řízení o udělení oprávnění k výkonu kolektivní správy, následný dozor nad tímto výkonem a za jakých okolností může dojít k odnětí oprávnění. Zde také přináším přehled jednotlivých kolektivních správců oprávněných k výkonu kolektivní správy v České republice.

V části páté se velice stručně věnuji úpravě kolektivní správy v mezinárodních smlouvách autorského práva a v legislativě EU. Dále zde přináším popis nejdůležitějších mezinárodních organizací působících v oblasti kolektivní správy a jejich vlivu na vývoj a fungování kolektivní správy

V části šesté popisují historii kolektivní správy ve světě i v Československu resp. České republice, včetně stručného nástinu právních úprav. V této části se také věnuji popisu připravované novely autorského zákona.

V části sedmé popisují některé aspekty aktuálního vývoje v oblasti kolektivní správy. Konkrétně zde pojednávám o tzv. celoevropském licencování a one-stop-shop řešení a o roli EU v tomto problému. Dále zde popisují vývoj a aktuální situaci v oblastech monitoringu užití hudebních děl v televizním a rozhlasovém vysílání a standardy evidence a identifikace předmětů ochrany v kolektivní správě hudebních děl a zvukových a zvukově obrazových záznamů.

Abstract - Collective administration in Copyright Law (including de lege ferenda views).

Keywords: collective administration; copyright.

The purpose of my thesis is to analyse the collective administration of copyright and neighbouring rights ("collective administration") in the Czech republic under the Act No. 121/2000 Coll., on Copyright ("Copyright Act").

The thesis is composed of seven chapters. Chapter One is introductory and includes basic definition of collective administration, its goals, models of administration and the current applicable law in the Czech republic.

Chapter Two examines the main activities of copyright collecting societies in two parts. The first part focuses on the blanket licensing while the second describes the internal rules according to which the fees collected by copyright collective societies are distributed among the interested parties.

Chapter Three is subdivided into three parts and provides an outline of rights that can be collectively administered. The first part describes the mandatory collective administration of rights. The second part focuses on the so-called extended collective licensing. The third part describes the voluntary collective administration.

Chapter Four concentrates on the copyright collecting societies in four parts. The first part focuses on the process of authorization of the copyright collective society by the Ministry of culture to proceed with collective administration. The second part describes the regulatory observance and supervision. The third part describes the manner in which the authorization to perform collective administration can be withdrawn. The fourth part shows a list of currently functioning copyright collective societies in Czech republic and their short description.

Chapter five describes the international aspects of collective administration in five parts. The first part deals with the existing international legislation on the collective administration. The second part describes the EU legislation concerning the collective administration and authors' rights. The third, fourth and fifth part focus on the most important international non-governmental bodies in the collective administration - CISAC, GESAC and BIEM and their goals and functions.

Chapter six shortly summarizes the history of collective administration in five parts. The first part starts with the history of collective licensing in the world. The second part investigates the beginning of collective administration in Czechoslovakia. The third and fourth part describe the changes to collective administration in Czechoslovakia between 1938 - 1989 and after the year 1989. The fifth part focuses on the current Copyright Act and the situation under which it was passed.

Chapter seven closes the thesis with focus on the current problems and development in the collective administration. The three parts focus on the development of multi-territorial licenses, current situation in the digital monitoring of usage of musical pieces and the international standards in identification in the collective administration.

The main aim of the thesis is to comprehensively describe the collective administration in Czech republic. Despite the many challenges facing it, collective administration still remains to be the only viable option for administration of selected copyrights, neighbouring rights and related rights.